

7. OTURUM

OTURUM BAŐKANI : Feyzullah ERTUĞRUL
ÜYELER : Nebi ERYİĞİT
Ali ARSLAN

Eğitim - Üretim İliŐkisi (BİLDİRGE) Sadun AREN
Okul Öncesi Eğitim (BİLDİRGE) Hüseyin SOLGUN
Çocuk Edebiyatı (BİLDİRGE) Fakir BAYKURT

I. ÜRETİM VE ÜRETİM ARAÇLARI :

İnsanlar ve onların oluşturdukları toplumlar, biyolojik ve kültürel varlıklarını sürdürürebilmek için bazı maddi mallara gereksinme duyarlar. Bu mallara tüketim malları denir. Tüketim malları insan gereksinmelerini doğrudan doğruya gideren mallardır. Bu mallar düzenli ve devamlı olarak sağlanamazlarsa biyolojik yada kültürel varlık sürdürülemez. Bundan ötürüdür ki, insanların ve toplumların yaşamının temel ögesini, gerekli tüketim mallarının elde edilmesi için girişilen üretim faaliyetleri oluşturur. Diğer bir deyişle, üretim faaliyetleri, toplumun biyolojik ve kültürel varlığının, yani toplumsal yaşamın yeniden üretimi anlamına gelir.

Üretim doğanın insan gereksinmelerini gidermeğe elverişli bir hale sokulması olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre, doğadan alınan maddelerin kimyasal bileşimini yada fiziksel biçimini değiştirerek bunların insanlara yararlı hale getirilmesi üretim yapmak demektir. Örneğin üzümün şarap haline getirilmesi, ya da tahtanın masa, sandalye biçimine sokulması üretim yapmaktır.

Üretim yapmak için 2 öğeye gereksinme vardır :

1. İnsan emeği,
2. Üretim araçları.

1. İnsan emeği : İnsanların kol ve kafa güçlerini bilinçli olarak kullanmalarıdır. İnsan emeğinin hayvan emeğinden farkı bu bilinç ögesidir. Hayvanlar -örneğin arılar- da gereksinmelerini karşılamak üzere üretim yaparlar, emek sarfederler. Ama bu emek bilinçli değil, içgüdüselidir.

2. Üretim araçları : Üretimde kullanılan, doğa dahil, bütün maddi malları içerir. Üretim araçlarını da :

- a. İş nesnelere
 - b. İş araçları
- diye 2'ye ayırabiliriz.

a. İş nesnelere : Üretimin konusu olan maddelerdir. Bunlar üretim sürecinde değişikliğe uğrarlar. İş nesnelere bizzat doğanın kendisi olabileceği gibi, doğadan elde edilmiş ham maddeler ve bunların az çok işlenmiş biçimleri olan yarı - mamul maddeler de olabilir. Örneğin pamuk üretiminde iş nesnesi doğrudan doğruya doğa, yani pamuk tarlasıdır. İp-

lik üretiminde iş /teşnesi ise, bir ham madde olan pamuktur. Dokuma üretiminde ise iş nesnesi, bir yarı - mamul olan ipliklidir.

b. İş araçları : İş nesnesinin işlenmesinde emeğe yardımcı olan bütün maddi mallardır. Aletler, makineler, binalar, yollar, limanlar, barajlar vb. üretim araçlarını oluştururlar. Bunların içinde de, üretimde doğrudan doğruya kullanılan iş aletlerini diğerlerinden ayırmak gereklidir. Kazma, kürek, makine kamyon gibi üretimde doğrudan doğruya kullanılan araçlar iş aletlerini oluştururlar. Diğer araçlar, yani yollar, limanlar, barajlar, binalar vb. ise üretime ancak dolaylı olarak yardımcı olurlar.

Görüldüğü gibi, üretim araçları da - ham doğa hariç - bir üretim faaliyeti sonunda elde edilmiş olan mallardır. Ancak bunlar insan gereksinmelerini doğrudan doğruya gideremezler. Bunu yapacak olan malların, yani tüketim mallarının üretiminde kullanılırlar. Bundan ötürü üretim araçlarını, tüketim mallarından ayırabilmek için, üretim malları da denir. Demek ki, üretim malları insan gereksinmelerini dolaylı olarak gideren mallardır.

II. ÜRETİM GÜÇLERİ VE ÜRETİM İLİŞKİLERİ :

Bir memleketteki emek gücü ile, bu emek gücünün emrindeki üretim araçları birarada o memleketin üretim güçlerini oluşturur. Üretim güçleri, toplumun doğa karşısındaki durumunu, doğa üzerindeki egemenlik derecesini belirler.

Üretim güçlerinin en önemli ögesi üretim teknolojisidir. Bu teknoloji bir yandan işgücünün bilgi düzeyinde diğer yandan da iş aletlerinin gelişme düzeyinde yansır.

Toplumların gelişmesi, üretimin gelişmesine bağlı olduğundan, üretim güçlerindeki gelişme toplumsal değişimin kalkış noktasını, itici gücünü oluşturur. Demek oluyor ki, toplumlar ancak üretim güçlerinde bir ilerleme olduğu zaman bir gelişme gösterebilirler.

Üretim güçlerinin, insanların bütün gün çalışıp çabalayıp elde ettikleri ürünlerle ancak kendilerini geçindirebildikleri kadar geri olduğu toplumlarda, bireyler arasında hiçbir farklılaşma yoktur. Ne zaman ki, üretim güçlerinin gelişme düzeyi insanlara, kendi gereksinmelerinden fazla üretim yapmak olanağı sağlamıştır, işte o zaman insanlar arasında farklılaşma başlamış ve sınıflar doğmuştur. Çünkü bazı kimseler bu fazla üretime —artı ürüne— el koyarlar ve toplumun sömürücü sınıfını oluştururlar. Bu noktada şunu da hatırlayalım ki, sömürücü sınıfın diğer sınıflar üzerindeki bir baskı ve tahakküm aracı olan «devlet»te

bu aynı olayla birlikte meydana çıkmıştır. Ancak ne var ki, çalışanların yarattıkları artı - ürüne hiçbir gerekçesiz el konulamaz. El koyabilmek için bunu haklı gösterecek bir gerekçeye ihtiyaç vardır. Bu gerekçe üretim süreci boyunca, üretime katılan bireyler arasında kurulan ilişkiler içinde oluşur. Bu ilişkilere üretim ilişkileri diyoruz. Üretim ilişkilerinin temelini, özünü üretim araçlarının mülkiyet biçimi oluşturur. Gerçekten, üretim araçlarının mülkiyet biçimi bölüşümün nasıl olacağını, yani artı - değere kimlerin ve nasıl el koyacağını belirlediği gibi, üretim sürecinde bireylerin karşılıklı durumlarını ve iş bölümünün sınırlarını da belirler.

Üretim ilişkileri, yada diğer bir deyişle, üretim araçlarının mülkiyet biçimi toplumun ekonomik alt - yapısını oluşturur. Toplumun hukuksal, ahlaksal, siyasal, kültürel ve böyle üsî-yapıss bu ekonomik altyapı üre - rine kurulur ve bu altyapı ile birlikte değişir.

Diğer taraftan toplumun alt yapısını oluşturan üretim ilişkileri, üretim güçleri tarafından belirlenir ve ona bağlı olarak değişir. Üretim güç - lerinin her belli durumuna en uygun düşen belli bir üretim ilişkileri dü - zeni vardır. Üretim: güçleri kendisine en uygun olan üretim ilişkileri sayesinde önce rahatça gelişir. Ancak bu gelişmenin belli bir anından itibaren, üretim güçlerinin varmış oldukları yeni düzey, eski üretim iliş - kileriyle uyumsuzlaşmaya, onunla çatışmaya başlar. O zamana kadar üretim güçlerinin gelişmesini sağlayan üretim ilişkileri artık bu geliş -meye engel olmaya başlar. Üretim ilişkileriyle yeni üretim güçleri ara -sındaki bu çelişki, üretim ilişkilerinin yeni üretim güçlerine uyacak bi - çimde değişmesi yoluyla çözümlenir. Böylece toplumun ekonomik te - meli, altyapısı değişmiş olur. Bunun üzerine, yukarıda görmüş olduğ -muz gibi, toplumun üstyapı kurumları da gerekli değişikliklere uğrar.

Toplumların gelişme ve değişme mekanizması olan bu süreçler, kar -şımıza sınıf mücadelesi biçiminde çıkar. Değişmesi gereken cari üretim biçimini toplumun egemen sınıfı temsil eder. Bunun karşısına da de ği -şiklikten yararlanacak olan sınıf dikilir. Örneğin, kapitalist bir toplumda cari üretim ilişkilerini burjuvazi ve onu izleyecek olan sosyalist üretim ilişkilerini de işçi sınıfı temsil eder. Üretim ilişkilerinde ve buna bağlı olarak bütün toplumdaki değişme, bu iki sınıfın mücadelesi sonunda gerçekleşir.

Demek oluyor ki, toplumsal gelişmenin motoru, itici gücü sınıf mü -calesidir. «Şimdiye kadarki insan toplumlarının tarihi sınıf mücadelele -ri tarihidir» sözü bu gerçeğin ifadesidir.

III. ÜRETİM BİÇİMİ ;

Bir toplumdaki üretim güçleri ve üretim ilişkileri o toplumun üretim biçimini belirler. Tarihte birbirinden farklı 5 temel üretim biçimi tesbit edilmiştir.

1. İlkel Komün
2. Köleci Üretim Biçimi
3. Feodal Üretim Biçimi
4. Kapitalist Üretim Biçimi
5. Sosyalist Üretim Biçimi

(Son zamanlarda bu 5 temel üretim biçiminden ayrı olarak bir de «Asycı Tipi Üretim Biçiminden» söz edilmektedir. Ancak bu konuda henüz genel olarak kabul edilmiş bir sonuca varılamamıştır.)

Bu 5 üretim biçiminin her birisinde üretim güçlerinin gelişme düzeyi ve üretim ilişkileri birbirinden' farklıdır. Her üretim biçimi kendinden öncekine göre daha ileri bir aşamayı temsil eder.

Bilindiği gibi, bugün dünyamızdaki bütün toplumlar bu 5 üretim biçiminin hepsini yaşamış değildirlere. Sosyalist aşamaya ulaşmış toplumlar olduğu gibi, kapitalist, hatta feodal aşamada kalmış toplumlar da vardır. Zaten bu çeşitli üretim biçimleri zaman içinde birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmış değillere. Birisinin egemen olduğu bir toplumda daha evvelki üretim biçimlerinin kalıntlarına olduğu kadar, bir sonraki üretim biçiminin tohumlarına da raslamak olanaklıdır. Örneğin Türkiye'de egemen üretim biçimi kapitalizm olduğu halde feodal kalıntılar vardır.

Çağımızın koşulları, toplumların tarihsel gelişme çizgisi içinde sıçrama yapmalarına olanak vermektedir. Örneğin, kapitalist üretim biçiminin tamamıyla gelişip olgunlaşmasından önce sosyalist üretim biçimine geçmek olanaklıdır.

Bu 5 temel üretim biçiminden ayrı olarak bir de basit mal üretimi biçimi vardır. Buna küçük mal üreticiliği de denir. Kentlerde küçük zanaatlar ve kırlarda küçük çiftçilik bu üretim biçimini oluştururlar. Bunda üretim araçları üreticiye aittir ve üretim pazar için yapılır. Bu üretim biçimi hiçbir zaman toplumda egemen duruma geçmemiştir. Ama diğer temel üretim biçimlerinin yanında bulunur. Sosyalist toplumlarda bile küçük mal üretimi, önemi gittikçe azalmakla beraber, varlığını sürdürmektedir.

KAPİTALİST ÜRETİM BİÇİMİ :

Memleketimizde egemen üretim biçimi kapitalizm olduğundan, bu üretim biçimini yakından tanımakta yarar vardır.

I. Kapitalizmin tanımı.

Kapitalist üretim biçiminde üretim araçlarının mülkiyeti özel bir şahsa aittir. Bu özel şahıs, tek bir birey olabileceği gibi, birçok bireylerin

bir araya gelip oluşturdıkları bir özel şirket de olabilir. Üretim ise, kendilerinin hiçbir üretim araçları olmadığından, hayatlarını kazanabilmek için işgüçlerini üretim araçları sahiplerine satmak zorunda olan işçiler tarafından yapılır. Bundan ötürü kapitalist toplum, biri sermayedarlar diğeri de işçilerden oluşan 2 temel sınıfa ayrılmıştır.

Kapitalist toplumun temel çelişkisi, yani üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki uyumsuzluk, üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyeti ile üretimin sosyal niteliği (topluca yapılması) arasındadır. Gerçekten, bu üretim biçiminde, üretim topluca işçi sınıfı tarafından yapıldığı halde, üretimin nimetlerine (artı - değer), üretim araçları üzerindeki mülkiyet hakkına dayanarak, sermayedar sınıf el koymaktadır. Bundan ötürü, kapitalist toplumun bu temel çelişkisi, toplumun temel sınıfları olan işçi sınıfı ile sermayedar sınıfın mücadelesi biçiminde belirir.

Kapitalist üretim biçiminin söylemeden geçemeyeceğimiz bir özelliği, üretimin gereksinmelerini karşılamak için değil fakat mümkün olan en yüksek kârı (artı - değeri) elde etmek amacıyla yapılmasıdır.

II. Değer ve Artı - Değer

Zati gereksinme için üretilen maddeleri, pazar için (satmak için üretilen) maddelerden ayırabilmek için, birincilere «ürün» ikincilere «mal» diyoruz. (Birincilere «mal» ikincilere «meta» da denmektedir.)

Mal üretimin ayırıcı bir niteliği değildir. Ama kapitalizmin temel koşuludur ve bu sistemde en yüksek düzeyine erişmiştir. Öyle ki, yalnız ürünler değil bizzat işgücü de alınıp satılan bir mal haline dönüşmüştür.

Üretim pazar için yapılıncaya değeri, yani birbirleriyle değişim oranlarının neye göre tayin edileceği gibi bir sorun çıkmaktadır. Gerçekten, nitelikleri (yani kullanım değerleri) birbirinden farklı olan örneğin çorap ve kalem gibi iki malın değişim oranlarını (yani değişim değerlerini) nasıl bulacağız? Açıktır ki, bu sorunu çözebilmek için bütün malları indirgeyebileceğimiz ölçülebilir tek bir öge bulmamız gereklidir. Bu tek öge emektir. Gerçekten bütün mallar bir emek sarfedilerek elde edilir. Emek sarfedilmeden elde edilebilen mal yoktur. Buna göre bir malın değeri (değişim değeri) o malın üretimi için toplumsal olarak gerekli olan emek miktarıyla belirlenir. Örneğin bir masanın yapılması için 20 saatlik emek, bir ayakkabının yapılması için, de 10 saatlik emek gerekiyorsa, o masanın değeri o ayakkabının değerinin 2 katı olur.

Serbest rekabet koşulları altında malların fiyatları değerlerine göre, yani herbirinin üretimi için toplumsal olarak gerekli emek miktarlarına

göre oluşur. Gerçi geçici nedenlerle piyasa fiyatının malın değerinden ayrılması olabilir. Ancak bu ayrılma uzun müddet devam edemez, fiyat tekrar değere yaklaşır.

Yukarda iş gücünün de bir mal olduğunu, her hangi bir mal gibi alınıp satıldığını söylemiştik. O halde işgücünün değeri de aynı biçimde, yani üretimi için toplumsal olarak gerekli olan emek miktarına göre belirlenir. İşgücünün, yani işçinin çalışma gücünün üretimi, işçinin ve ailesinin belli bir düzeyde yaşamalarını sağlamak demektir. Bunun için gerekli olan tüketim mallarının değeri (bu malların üretimi için toplumsal olarak gerekli emek miktarı) işgücünün değerini verir.

İşgücünün bu değişim değeri daima işgücünün kullanım değerinden, yani işçinin bir günde çalışabileceği süreden azdır. Diğer bir deyişle işgücü satın alındıktan sonra miktarı kendi kendine artan bir mala benzer. Örneğin, işgücünün değeri (yani ücret) 4 saatlik emekse, işçi bundan daha fazla, diyelim 8 saat çalışır. İşçi ilk 4 saatte kendi ücretini çıkarır, bundan sonraki 4 saatte de patronu hesabına bedava çalışmış olur. İşte işçinin bedava çalıştığı süre içinde yarattığı değere artı - değer denir. Artı - değer kârın kaynağıdır.

Kapitalist, artı - değer elde etmek için üretim yapar. Çünkü onun geçiminin ve zenginliğinin tok kaynağı budur. Bu aynı nedenden ötürü kapitalistin bütün çabası artı - değer oranını artırmaktır. Bunun için işçileri daha uzun müddet yada daha yoğun çalışmaya zorlar, yada üretim teknolojisinin gelişmesi, sonucu emek veriminin artmasından işçileri hiç yada pek az yararlandırır. Demek oluyor ki, işçi - patron uzlaşmaz gelişkinin temelinde işçilerin emek ürünlerinin bir kısmına (artı - ürüne) patronların bedava el koyması gerçeği vardır. Kapitalist toplumun vergicilik, sosyal güvenlik, asgari ücret, sağlık ve eğitim gibi konulardaki uygulamaları ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, bu gerçek, varlığını sürdürüyorsa, kapitalist sömürü devam ediyor, yani kapitalizmin temel niteliğinde bir değişiklik olmamış demektir. Diğer bir deyişle, hem kapitalizmi sürdürmek hem de alınacak bazı yan tedbirlerle, onun özünü oluşturan sömürüyü ve bu sömürünün sebep olduğu sınıf mücadelesini önlemeye olanak yoktur.

III. Piyasa Mekanizması I

Kapitalist ekonominin gelişmesi ve toplumun gereksinmelerine cevap vermesi piyasa (fiat) mekanizmasıyla sağlanır. Bu mekanizma şöyle işler : İnsanların bir mala talebi arttığı zaman o malın fiyatı yükselir. Fiyatın yükselmesi o malın üretimini diğer mallarinkine göre daha kârlı kılar. Amaçları daima daha fazla kâr elde etmek olan sermayedarlar he-

men o malın üretimini artırır. Böylece değer üzerine çıkmış olan fiyat tekrar değer düzeyine iner. Bu aynı mekanizma ters yönde de işler. Bir mala olan talep azalır o malın fiyatı değerinin altına düşer. Fiyatı düşen malın üretilmesi diğer mallarınkine göre daha az kârlı olur. Bunun üzerine sermayedarlar o malın üretimini azaltırlar ve malın fiyatı tekrar değeri düzeyine çıkar.

Demek oluyor ki, arz - talep kanunu da denen bu piyasa mekanizması sayesinde toplumun üretim güçleri kendiliğinden en akıllıca bir biçimde kullanılmakta, yani toplumsal üretim toplumsal talebe göre ayarlanmaktadır, kapitalistlerin, iddiası budur.

Açıktır ki, piyasa mekanizmasının bu biçimde işleyebilmesi için piyasalarına serbest rekabet koşullarının egemen olması gereklidir. Oysa bilindiği gibi, çağımızda piyasalara tekeller ve tekelci rekabet koşulları egemendir. (Zaten kapitalizmin eskiden de gerçekten bir serbest rekabet dönemi yaşadığı çok şüphelidir. Serbest rekabet, ekonomi kuramcılarının yaptıkları bir soyutlamadır). Bu koşullarda ise artık üretimin otomatik olarak talebe uymasını sağlayan mekanizmanın işlemesi söz konusu olmaz.

Bunun ve kapitalizmin rasyonel işleyişini engelleyen diğer hususları bir kenara bıraksak ve piyasa mekanizmasının kusursuz işlediğini farzetsek bile, bunun toplumun gereksinmelerini sağlayamayacağını ortaya koymak gereklidir. Bunun için evvela ihtiyaç (gereksinme) ile talep arasındaki farkı belirtmek icab etmektedir. Talep, satınalma gücü (para) ile desteklenen ihtiyaç demektir. Salt ihtiyaç sermayedarı, dolayısıyla üretimi ve fiyatı etkilemez. Örneğin, televizyon almak isteyen (ihtiyaç duyan) ama alacak parası olmayan milyonlarca insanın bulunması, televizyon üretimini 1 adet ve fiyatlarını da 1 kuruş bile artırmaz.

Demek oluyor ki piyasa mekanizması, üretimi, ihtiyaçlara değil, talebe göre yöneltmekte ve ayarlamaktadır. Bir toplumun talep bünyesi ise gelir dağılımı tarafından belirlenir. Yani bir toplumda gelir dağılımı değişince o toplumun talep bünyesi de değişir. Örneğin Türkiye'deki gelir dağılımı daha adil bir yönde değişse, lüks mallara (diyelim binek otomobillerine) olan talep hiç kalmaz yada çok azalır. Buna karşılık ihtiyaç mallarına olan talep artar.

İş böyle olunca, açıktır ki, toplumun ekonomik kaynaklarının ne derece rasyonel - adil kullanılmakta olduğu, gelir dağılımının ne derece rasyonel - adil olduğuna bağlıdır. Diğer bir deyişle, bir toplumda üretilen malların çeşit ve miktarları, en çok o toplumdaki gelir dağılımı kadar akla uygun ve adil olabilir.

Bu noktada hemen şunu hatırlayalım ki, gelir dağılımı da üretim biçimi tarafından belirlenir. Daha doğrusu onun bir parçasıdır. Gerçekten, yukarıda gördüğümüz gibi, üretim biçimini niteleyen temel unsur üretim araçları üzerindeki mülkiyettir. Bu mülkiyetin biçimi toplumsal artı - değere kimlerin ve ne yolla el koyacağını gösterir ki, bu da gelir dağılımına kendi özelliğini verir.

Böylece belli bir üretim biçiminin çeşitli öğelerinin birbirleriyle uyum içinde oldukları gerçeğini birkere daha görmüş oluyoruz. Bundan çıkarılacak sonuç, bir üretim biçiminin (kapitalizmin) esasına dokunmayıp sadece bazı öğelerini, örneğin gelir dağılımını değiştirmenin olanaksız olduğudur.

IV. Tekelci kapitalizm = emperyalizm,

Kapitalizmin gelişmesi, sistemin bütün dünyada yayılması ve sonra dünya piyasalarına az sayıda büyük tekelci sermayelerin (çok uluslu şirketlerin) egemen olması yönündedir. Tarihe baktığımız zaman kapitalizmin bu gelişme çizgisini izlediğini görüyoruz. 1870 lere kadar kapitalizm - ki yalnız Batı Avrupa ve ABD de vardı — azçok rekabetçi denilebilen bir dönem yaşamıştır. Bu dönemde, işletmeler (bireysel sermayeler) oldukça küçük ve sayıları da oldukça çok olduğundan, rekabet önemlice bir rol oynamıştı. Ancak zamanla büyük sermayeler oluşmuş ve kapitalizm tekelci bir niteliğe bürünmüştür.

Tekelci kapitalizm milli sınırları aşmış başka memleketlerde de faaliyet gösterme eğiliminde ve zorunda olduğu için, aynı zamanda emperyalist dönemde' başlamıştır. Yani tekelci kapitalizmle emperyalizm eş anlamlıdır. Başka bir deyişle emperyalizm, rakiplerini yok ederek (bu yok etmek, yıkmak ya da kendi içine almak biçimlerinde olabilir) devamlı olarak büyüyen sermayenin, büyümesine yurt dışında da devam etmesidir. Nitekim bugün birçok mallarda dünya piyasalarına çok uluslu şirketler denilen dev sermayeler egemen bulunmaktadır.

Bu çok uluslu dev şirketlerin karşısında, yada daha genel bir deyişle emperyalist gelişme karşısında, Türkiye gibi memleketlerin bağımsız bir biçimde sanayileşmesi çok güç olmaktadır. Bu dev şirketler, bir memleketin kendi gelişme plânlarına aykırı düşen sanayileşme çabalarına hemen karşı çıkarlar. Çok defa bu karşı çıkmaları başarıyla da sonuçlanır. Çünkü bir kere, büyük bir olasılıkla, söz konusu sınai tesisin kurulması için mali kaynaklar yada teknik bilgi ve malzeme bu şirketlerin, kontrolindedir. Kaldı ki, emperyalizm bu gibi memleketlerde kendine bağlı bir sermayedar sınıf ta oluşturur. (Bu oluşturmayı mutlaka kasıtlı - bilinçli bir dış çaba olarak düşünmemeli. Kapitalizmin işleyiş kuralları zaten yerli sermayedarları emperyalizmle uyumlu hareket etmeye

zorlar.) Bu yerli sermayedar sınıf memleketin sanayileşme ve kalkınmasını emperyalizmin plânlarına uygun bir biçimde yönetir. Bundan ötürü, söz konusu memleketlerin, emperyalizmin yörüngesinden kurtarılmasını buralardaki egemen sermayedar sınıflardan beklemek, beyhude bir iş tir.

ÜRETİM - EĞİTİM İLİŞKİLERİ :

Üretim güçlerinin en önemli öğesinin insan ve onun teknik bilgisi ve üretim deneyimi olduğunu görmüştük. İnsanların teknik bilgileri ve üretimde elde etmiş oldukları deneyimler, yaptıkları iş aletlerinde ve diğer iş araçlarında ve üretimin örgütlenme biçiminde yansır.

İnsanların teknik bilgi düzeylerinin yükseltilmesi, deneyimlerinin zenginleştirilmesi, bilindiği gibi ancak eğitimle mümkündür. Eğitilmiş bir işçinin üretime katkısı daha fazla olur. Bu aynı gerçeği şöyle de anlatabiliriz. Üretimin temel öğesi emektir. Bütün mallar (değerler) emeğe indirgenebilir. O halde emeğin niteliği, yani eğitilmişlik derecesi, üretimde çok büyük rol oynar.

Üretimle eğitim arasındaki bu ilişki karşılıklıdır. Bir toplumun eğitim faaliyetlerine ne kadar kaynak ayırabileceği üretim güçlerinin gelişmişlik düzeyine, yani maddi üretim miktarına bağlıdır. Bu da kendini milli gelirden ifade eder. Bir memlekette kişi başına milli gelir ne kadar yüksekse o memlekette maddi üretimden o kadar çok insan çekip, bunları eğitim gibi doğrudan doğruya üretimle ilgili olmayan hizmet kesimlerinde çalıştırmak o kadar kolay olur. Aynı biçimde, bir toplumda ne kadar çok insan ve diğer kaynaklar eğitim faaliyetlerine tahsis edilirse, o memleketin üretim güçleri ve dolayısıyla milli geliri o kadar hızlı artar.

Bu durumda doğal olan, bütün memleketlerin bu konuda en büyük çabayı gösterip, eğitim faaliyetlerini olanaklı olan en yüksek düzeye çıkarmalarıdır. Ama fiili durumun hiç de böyle olmadığını görüyoruz. Örneğin memleketimizde insanlarımızın yarısına yakın bir bölümü, eğitilmek şöyle dursun, okur yazarlıktan bile yoksun bırakılmıştır. Oysa memleketimizin ekonomik olanakları bunu icab ettirmeyecek bir düzeydedir. Az gelişmiş memleketlerin çoğunda durum buna benzemektedir. Bunun nedenini, bir toplumdaki eğitimin nicelik ve nitelik olarak o toplumun gereksinmelerine uymak zorunda olmasında aramalıyız. Bilindiği gibi bu zorunluk eğitimin bir üstyapı kurumu olmasına dayanır. Örneğin, memleketimizde tarımın en ilkel biçimlerde yapıldığı yörelerde geleneksel üretim bilgilerinin dışında hiçbir eğitime, hatta okur yazarlığa bile gerek duyulmaz. Ama üretim teknolojisi ilerledikçe eğitim gereksinmesi de

ouna bağlı olarak artar ve bu böyle devam eder gider. İnsanlara toplu-
mun gereksinme duymadığı bilgileri vermenin hiçbir anlamı olmadığı, gi-
bi, gereksinme duyduğu bilgiler de mutlaka verilir.Eğitim bir üstyapı ku-
rumu olduğu için bazı üretim gereksinmelerinin gerisinde kalabilir. Bu-
nun nedeni, aynı bir toplumda daha evvelki üretim biçimlerinin, özellik-
le bunların üstyapı kalıntılarının varlığını sürdürmeleridir. Örneğin,
memleketimizde kapitalizm egemen üretim biçimi olduğu halde, feodal
Kalıntılar ve buna bağlı bazı düşünce kalıpları ve değer yargıları halâ
aevam etmektedir. Kapitalist üretimle hiçbir ilişkisi olmadığı halde
kur'an kurslarının ve imam hatip okullarının varlıklarının hâlâ sürdürül-
mesinin giderek yaygınlaştırılmasının nedeni; feodal kalıntıların varlı-
ğından çok tekelci kapitalizmin gericiieşmesi, sosyal mücadelenin ve
bilimsel dünya görüşünün gelişmesi karşısında devrimci gelişimi geri-
letmek, kendisine vurucu bir g oluşturmak içindir.

Egemen gler eğitimin bu ikili karakterini (dinsel ve pozitif eği-
tim) yaşatmaya çalışır. Ancak tarihsel gelişim içinde emekçi halkın siya-
cal iktidarı ele almasıyla eğitimin gerici niteliği kaldırılıp, üretimi ve in-
sanı geliştirici bir nitelik alacaktır.

Eğitimin üretimle ilişkisi konusu ele alındığında memleketimizin Köy
Enstitüleri deneyiminden söz etmemek eksiklik olur. Bilindiği gibi, ,bu
enstitüler iş esası üzerine, yani tarımsal üretimi doğrudan geliştirmek
esası üzerine kurulmuşlardı. Ancak iş eğitiminin yanısıra köylüyü uya-
rıcı eğitim de yaptığı için, toprak ağalarının baskısıyla, enstitülerin var-
ağına önce fiilen sonra da hukuken son verilmiştir.

Eğitimin, bir de, insanları var olan üretim biçimini, örneğin kapitaliz-
mi en haklı ve değişmez bir düzen olarak kabul edecek biçimde yetiş-
tirmek (eğitmek) gibi bir görevi de vardır. Bilindiği gibi hiçbir düzen
zorla devamlı o'larak ayakta tutulamaz. Ayakta tutlabilmesi için mutla-
ka yk kitlelerin onu benimsemiş olması gereklidir. İşte bir memle-
ketteki eğitim sisteminin bir görevi de bunu sağlamaktır. Onun için eği-
tim sistemleri daima egemen sınıfların çıkarlarını yansıtır. Eğer memle-
ket emperyalizmle işbirliği haline girmişse, emperyalizmin çıkarları da
eğitim sistemine yansır. Çünkü o da artık toplumda egemen bir g du-
rumuna gelmiş demektir. Bu konuda temel prensip, yerli kapitalizmin ve
dış emperyalizmin çıkarlarını tüm memleketin çıkarları gibi göstermek-
tir.

Bu anlamda eğitim yalnız okullarda yapılmaz. Gazeteler, dergiler,
kitaplar, radyo, TV., sinema, tiyatro ve böyleleri de bu ideolojik eğitimin
araçlarıdır. Ama kuşku yoktur ki, okulda yapılan eğitim en etkili olanı-
dır.

Hemen bütün kapitalist memleketlerde olduğu gibi Türkiye'de de öğretmenlerin düzenle çatışmalarının nedeni burada yatmaktadır. Bir emekçi olan ve kendisini işçi sınıfına daha yakın hissedenden öğretmen, egemen sermayedar sınıfın ve emperyalizmin çıkarlarını bilim diye öğretmek durumunda olmaktan tedirginlik duymaktadır. Memleketteki sınıf mücadelesi arttıkça bu tedirginlik de artmaktadır. Öğretmen kıyımının nedeni ve bu kıyımın sınıfsal niteliği de burada yatmaktadır.

Bu konuyla ilgili olarak eğitimin iki yönlü niteliğinin göz önünde tutulması gerektiğine işaret edelim. Gerçekten insanların eğitilmesine, örneğin atların eğitilmesi gibi, sadece işgücünün niteliğini yükselterek üretimi artırıcı bir araç olarak bakmak doğru olmaz. O aynı zamanda hayatın kendisi ve üretimin amacı olan insanı yüceltici bir görev de görür. Diğer bir deyişle eğitilmiş insan sadece araç değil amaçtır da.

Ayrıca, eğitilmiş insan, kendisinin, düzenin işleme için gerekli olandan fazla sömürülmesine müsaade etmez.

Nihayet, eğitimin, ne kadar teknik ve ne kadar kurulu düzenin ideolojisiyle yuğrulmuş olursa olsun, insanları uyarıcı bir yanı da vardır. Eğitilmiş insanlar düzenin aksaklıklarını daha çabuk anlarlar ve —kendilerine güvenleri daha yüksek olduğu için — buna karşı da çıkarlar. Kapitalizmin kendi mezar kazıcılarını yaratması burada da söz konusudur. Kapitalizm geliştikçe insanları daha çok eğitmek gerekir, oysa insanlar eğitildikçe kapitalizme daha çok karşı çıkmaktadırlar.

Bütün bu bölümde söz konusu olan sadece emekçi halkın eğitimidir. Sermayedar sınıfın eğitimi daima zaten en yüksek düzeyde sağlanır. Yani hiç bir bakımdan bir sorun teşkil etmez. '

Eğitim düzeni ile ilgili olarak şu noktayı daima hatırd tutmak gerekir : Toplumsal düzen tümüyle değişmeden sadece eğitim düzeni değiştirilemez. Ancak bundan, toplumsal düzen değiştirilinceye kadar eğitim düzenini değiştirmek için çaba sarfedilmesinin boş olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Bundan çıkarılacak asıl sonuç eğitim düzenini değiştirmek için verilen mücadelenin, tüm toplumsal düzeni değiştirmek için verilen sınıf mücadelesinden soyutlanmadan, onunla bir arada yürütülmesi gerektiğidir.

BİLİMSEL TEKNOLOJİK DEVRİM VE AYDINLAR :

Üretim her zaman bilime ve bunun üretime uygulanması demek olan tekniğe dayanmıştır. Üretim için gerekli olan bilgi düzeyi fazla yüksek ve karmaşık olmadığı sürece, bilim bağımsız bir üretici güç olarak düşünülmemiş ve kısmen işgücü kısmen de üretim araçları bir kaynaş-

niş olarak ele alınmıştır. Bunun böyle olduğuna daha evvelce değinmiş bulunuyoruz. Ancak ne var ki, İkinci Dünya Savaşından sonra bilimin üretime uygulanmasında büyük sıçramalar olmuştur. Bu sıçramalar, başlıca, hammadde ve enerji (sentetik hammaddeler ve nükleer enerji) uzay araştırmaları (maden araştırılması, meteoroloji ve haberleşme konularını kapsar) ve sibernetik (otomasyon) alanlarında görülmektedir. Bu alanlardaki gelişmelerden ayrı ayrı bahsetmeye, bundaki maksadımız bakımından gerek yoktur. Sadece otomasyon üzerinde birkaç cümle söylemekle yetineceğiz.

Bilindiği gibi genel olarak makineler insan elinin uzantısı niteliğindedir. Yani bu makineler insan eliyle yapılan işleri yaparlar ve böylece kol emeğinin yerini alırlar. Oysa otomasyon insan beyninin, yani düşünme gücünün uzantısı niteliğindedir. Otomasyon sayesinde makineler kendi kendilerine kumanda ederek programlanmış bir işi başından sonuna kadar yapabilmektedir. Bu açıktır ki, makineleşme alanında niteliksel bir değişme demektir.

İşte bilim ile üretimin böyle iç içe girmesi, giderek bilimi doğrudan bir üretici güç haline sokmuş bulunmaktadır. Yani artık bilimi bir toplumun üretim güçlerini oluşturan diğer öğelerden bağımsız bir üretici öğe olarak ele almak gerekmektedir. Diğer taraftan bilim ve teknik alanlarındaki çok hızlı gelişme ve değişmelerden ötürü, zamanımızda artık bir bilimsel ve teknolojik devrimden söz edilebilmektedir.

Aydınların Toplumsal Konumu

Evelâ aydın terimi ile kimleri kasdettiğimizi ortaya koymak gereklidir. Buradaki amacımız bakımından aydın terimi ile kol gücünden daha çok kafa gücüyle çalışan en az lise dengi eğitim görmüş diplomalı kişileri anlamamız gerektiğini belirtelim. Buna göre öğretmenler, avukatlar, muhasebeciler, iktisatçılar, doktorlar, mühendisler, mimarlar kimyagerler, sanatçılar, yazarlar v.b. toplumun aydın katmanlarını oluştururlar.

Son yıllarda bu aydın katmanlarının toplumsal konumlarında devamlı bir değişiklik gözlenmektedir. Bu değişiklik, bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de var olan kapitalist düzene karşı çıkmak ve bunu yaparken ideolojik ve politik bakımdan gittikçe artan ölçüde işçi sınıfına yaklaşmak biçiminde olmaktadır. Bunu memleketimizde son yıllarda çok açık bir biçimde gözlemlemekteyiz. Gerçekten, memleketimizdeki büyük öğretmen kitlesi, mimar ve mühendis odaları, tabib odaları ve hatta barolar, çeşitli ölçülerde, varolan kapitalist düzeni eleştirmekte ve sosyalizme kadar varan daha ileri ve demokratik bir düzenin savunmasını yapmaktadırlar.

Oysa biliyoruz ki, geleneksel olarak, sözünü ettiğimiz aydın katmanlar kurulu düzenin azçok ayrıcalıklı bir bölümünü oluştururlar ve ideoloji ve politika bakımından da işçi sınıfına değil, tam tersine egemen burjuvaziyle yakın olurlardı. Bunların, doktor, avukat, mühendis, yazar gibi bir bölümü bağımsız iş görürler (esnaf - aydınlar) ve hem bu niteliklerinden, hem de eğitimlerinden ötürü, gerek kazançları gerekse sosyal itibarları bakımından memlekette yüksek bir düzeyde bulunurlardı. Öğretmenler ve genel olarak devlet memurları, ücretli olmakla beraber onlar da aynı biçimde ayrıcalıklı bir statüye sahiptiler. Bu söylediklerimizi memleketimizin küçük kent ve kasabalarında hâlâ gözlemek olanaklıdır.

Bu durumda scrun, aydın katmanların toplumsal konumlarında sözünü ettiğimiz değişikliğin - ki bu değişiklik bitmiş değildir halâ devam etmektedir - maddî temellerini (nedenlerini) ortaya koymaktır. Şimdi ana çizgileriyle ve kısaca bunu yapmaya çalışacağız.

Çağımızda aydınların durumu ile ilgili iki önemli gelişme sözkonusudur. Biri sermayenin tekelleşmesi, diğeri de bilimsel ve teknolojik devrimdir. Bunlar arasında ilişki de vardır. Bilimsel teknolojik devrim tekelleşme sürecini hızlandırmaktadır.

Tekelleşme ve Aydınların Ücretlileşmeleri,

Sermayenin devamlı olarak büyümesini ve tekelleşmenin kapitalizmin temel bir gelişme yasası olduğunu ewelce görmüştük. Gerçekten büyük kapitalist teşebbüsler küçük üreticileri, hatta orta kapitalist teşebbüsleri rekabet yoluyla saf dışı bırakarak, buralarda çalışanları kendilerine, tekeli sermayeye bağımlı işçiler durumuna dönüştürürler. Ancak ne var ki, bu süreç yalnız maddî üretim alanı ile sınırlı değildir. Esas olarak hizmet sektörlerinde çalışan doktor, avukat, mimar gibi esnaf - aydın kesimleri de, tekeller karşısında bağımsızlıklarını yitirip, büyük sermayenin emrinde ücretle çalışmak durumuna düşerler.

Gerçekten bugün İstanbul'da örneğin genç bir avukatın yazıhane, genç bir doktorun muayenehane açarak geçimini sağlayabilmesi olanaklı kalmamıştır. Bunların bir sendika ya da asıl bir sermaye kuruluşunda hiç değilse ek bir iş bulmaları zorunludur. Aksi halde, avukatın bir şöhretli avukatın yanında, doktorun da bir hastanede bütünüyle ücretli olarak çalışmaları gerekecektir.

Sanatkarlar ve yazarlar için de durum aynıdır. Örneğin bir yazarın yapıtını bir yayınevine satmaktan, yani dolaylı bir biçimde memleketteki yayınevlerinin emrinde ücretli olarak çalışmaktan başka çaresi yoktur. Şöhretli olmak burada sadece ücretin miktarına tesir eder, ücretli olmayı ortadan kaldırmaz.

Demek oluyor ki, çağımızdaki kapitalizm, gelişme, yani tekelleşme sürecinde toplum yapısını kendi büyüme gereksinmelerine uygun olarak biçimlendirirken, bütün üreticileri ücretli işçiye ve bütün aydınları da ücretli emekçiye dönüştürerek herkesi kendisine bağımlı, kendi emrinde çalışmaya mecbur bir duruma getirmektedir.

Bilimsel Teknolojik Devrim ve Aydınların Sayıca Çoğalması

Bilimsel Teknolojik Devrim, istihdam yapısının hem işyeri düzeyinde, hem de memleket düzeyinde aydınlar lehine olarak değişmesine neden olmuştur. Gerçekten, bir kere üretime daha karmaşık ve ileri makinelerin sokulması, bunları kullanacak insanların daha yüksek niteliklere sahip olmalarını, yani daha yüksek bir eğitim görmelerini gerektirmektedir. Böylece işyerlerinde aydın niteliğindeki personel sayısı, basit kol-emek işlerine göre, devamlı olarak bir artış göstermektedir.

Diğer taraftan, bilimsel teknolojik devrimi sayesinde maddi mal üretimi büyük ölçüde artırılabilirdiğinden, doğrudan üretici olmayan eğitim, sağlık, eğlence gibi alanlarda daha çok insan çalıştırılması olanak içine girmiştir. Bu alanlardaki istihdamın yapısında aydın oranı fazla olduğundan, salt bu alanların genişlemesi, toplumdaki aydın sayısını ve oranını artırmaktadır.

Bunlardan ayrı olarak toplumun gittikçe karmaşık bir hal alması, devletin yönetici ve piânlayıcı görevlerinin artmasını gerektirmiştir. Bu görevler ise, açıktır ki, esas itibarıyla aydın kimseler tarafından yürütülebilir. Böylece devlet görevlerinin artması da aydın oranının artmasını gerektirmektedir.

Nihayet, bizzat bilimin doğrudan üretici bir güç olması, bu alanda istihdamın devamlı olarak genişletilmesini gerektirmektedir. Bilim, aydın kişilerin işi olduğundan, bu gelişme de aydın sayısını artırıcı bir etki yapmaktadır.

Demek oluyor ki, bilimsel teknolojik devrimin istihdam üzerindeki etkisi, toplam çalışanlar içindeki aydın oranını artırmak yönünde olmaktadır.

Aydınların Statülerinin Bozulması

Yukardaki nedenlerle aydınların hem sayılarının artması, hem de sermayenin emrinde çalışan ücretli kimseler haline gelmeleri, onların toplumdaki geleneksel itibarlarını da köküken sarsmıştır. Fabrikasında, bürolarında yüzlerce mühendis, iktistaçı, hukukçu, istatistikçi v.b. ça-

nştırın bir sermayedar ya da şirket müdürü için, bunların düz işlerden farkı, biraz daha fazla ücret almalarından ibarettir. Diğer bir deyişle, patronlar bakımından bütün çalışanlar, ister diplomalı aydın ister düz işçi olsun aynı torbaya girmektedirler,

Aydınlar bakımından da durum aynıdır. Gerçekten fabrikada çalışan bir mühendis, kimyager, muhasebeci ya da hastanede çalışan bir doktor v.b. için, tıpkı işçiler gibi sosyal güvenlik, işsizlik, emeklilik sigortaları, ücretli izin vs. sorunları vardır. Bir çok hallerde çalışma koşulları bakımından da işçilerle aydınlar arasında büyük benzerlik vardır. Nihayet aydınlar da ücretlerini patronlara karşı tıpkı işçiler gibi savunmak zorundadırlar. Çünkü sayıları artmakta olduğundan, işverenler artı - değeri artırmak için, aydın emekçilerin ücretlerini de işçi ücretleri gibi denetim altında tutmaya çalışmaktadırlar.

İşte aydınlar katmanların toplumsal konumlarındaki değişikliklerin maddi - nesnel nedenleri bunlardır. Bu değişimler aydın katmanları" ideolojik ve politik bakımlardan işçi sınıfına yaklaştırmakta ve onun başlıca müttefiki haline getirmektedir. Bu süreç yurdumuzda henüz yeni başlamıştır. Bu nedenle aydın katmanlarında bugün bile gözlenen ilerici eğilimlerinin önümüzdeki dönemde daha büyük boyutlara ulaşacağı muhakkaktır. Hic şüphe yoktur ki; bu oluşumu aydın katmanların bilinç düzeylerini yükselterek çok daha hızlandırmak ve pekiştirmek olanağı doğmaktadır.

Yanlış Yorumlar

Bilimsel Teknolojik Devrimin yarattığı olanaklar, biri sağ diğeri sol yönde olmak üzere iki yanlış biçimde yorumlanmaktadır. Sağ yönde yapılan yorum, bilimsel teknolojik devrimin bolluk yaratıp sınıf çelişkilerini kaldırarak toplumun bütün sorunlarını çözeceği, bu nedenle artık sınıf mücadelelerine, sosyalizme doğru düzen değişikliklerine gerek kalmadığı biçimindedir.

Bu yorum temelinden yanlıştır. Çünkü sadece teknolojik olanakların gelişmesi sınıf çelişkilerini ve toplumsal sorunları çözemezler. Hatta belki tersine bu sorunları daha derinleştirirler bile. Toplumsal sorunlar toplumsal tedbirlerle çözümlenir. Gerçekten, örneğin kapitalizm, kapitalizm olarak kaldığı sürece, işçilerin verimlerinin artırılması, sömürüyü azaltmaz, tersine artırır. Nitekim bilimsel teknolojik devrimin bir hayli gelişmiş olduğu iteri kapitalist memleketlerde, düzenin yaratmış olduğu toplumsal sorunların, azalmak değil artmakta olduklarını görüyoruz. Ör-

neğin, teknolojik gelişme ve buna bağlı olarak emek verimliliğinin artması, bu memleketlerde çalışma sürelerinin azaltılması yerine büyük kitlelerin işsiz kalması sonucunu vermiştir. Oysa aynı gelişme: sosyalist memleketlerde refahı artırmış ve çalışma sürelerinin azaltılmasına olanak sağlamıştır.

Demek oluyor ki, teknolojik olanaklardaki gelişmelerin toplumsal sorunları çözmesi ve toplumsal yapının değiştirilmesini gereksiz kılması şöyle dursun, bizzat toplumsal yapı teknolojik olanakların nasıl kullanılabileceğini ve sonuçlarının ne otacağını belirlemektedir. Kısacası, teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin, kapitalizmin sınıf çelişkileri ve bundan doğan toplumsal sorunlar varlıklarını, hatta belki artırarak, sürdüreceklerektir.

Sol taraftan yapığın yanlış yorum ise kısaca şöyledir : Madem ki, bilimsel teknolojik devrim sonunda aydın kesimlerle işçi sınıfı arasındaki fark azalmaktadır, o halde sosyalist mücadelede öncülüğü işçi sınıfı değil, fakat daha iyi yetişmiş olan aydınlar yapmalıdır. Sosyalist mücadelede işçi sınıfının öncü rolünü reddeden çeşitli akımların ortak temelini bu yorum oluşturmaktadır. Bu yorum da temelinden yanlıştır. Bir kere, gerçi aydınların konumu işçilerin konumuna yaklaşmaktadır ama, bu yaklaşma aradaki farkı tamamiyle kaldıracak nitelikte ve ölçüde değildir. Çünkü bilindiği gibi, işçi ile aydın arasındaki temel fark birincinin daha ziyade kol gücüyle diğerinin de daha ziyade kafa gücüyle çalışmasıdır. Oysa biliyoruz ki kol ve kafa emeği arasındaki bu fark kendiliğinden değil fakat ancak bilinçli bir biçimde amaçların ve özel çaba gösterilirse ortadan kalkabilir. Böyle bir duruma ancak sosyalizmin ileri aşamalarında varılabilir. Yoksa sadece bilimsel teknolojik devrim söz konusu farkı azaltmak şöyle dursun artırır bile.

Kaldı ki, aydın emekçiler türdeş ve tek parça bir kitle halinde de değildirler. İçlerinde fabrikalarda işçilerle yan yana çalışan mühendisler, teknisyenler olduğu gibi, bürolarda çalışan memurlar, okullarda çalışan, öğretmen'ler, kütüphanelerde, laboratuvarlarda çalışan araştırmacılar, ilim adamları vb. vardır. Böyle olunca, bu dağılık kitleden işçi sınıfındaki ideolojik ve politik eylem birliğini gösterebilmesi ve bütün topluma öncülük yapması beklenemez.

Bütün bu nedenlerle, düzeni sosyalizm yönünde değiştirmek için işçi sınıfı öncülüğünde mücadele verilmesi gerektiği biçimindeki temel görüş, zamanımızda da doğruluğundan ve geçerliliğinden hiçbir şey kaybetmemiştir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Hüseyin SOLGUN

Okul öncesi eğitim üzerinde yapılan bu çalışmanın iki amacı vardır. Birinci amacı, Türkiye'de uygulanmakta olan okul öncesi eğitimin amaçlarını, uygulama, yöntem ve tekniklerini, araç ve gereçleri ile, işleyiş modelini, öğretmen ve öğrenci açısından mevcut durumu ana çizgileri ilp saptamak.

İkinci amacı ise, okul öncesi eğitimin sistem bütünlüğü içindeki yerini belirtmek, uygulama sonuçlarının ortaya çıkardığı sorunları sıralamak ve demokratik açıdan bazı önerilerde bulunmak.

Türkiye'de okul öncesi eğitimin amacı nedir? Okul öncesi eğitimin eğitim sistemindeki yeri, okul öncesi eğitimin işleyiş biçimi, okul öncesi eğitimin uygulama düzeyleri ve sorunları nelerdir?

Tüm bu soruların yanıtlarını aramaya çalışacağız. Yanıtlamalara geçmeden önce Türkiye toplum yapısı ile aile yapısını kısa da olsa incelemekte yarar vardır. Ana hatları ile sorunlara eğilirken.

- a) Toplumun yapısını oluşturan ailenin sosyal yapısını,
- b) Ailenin ekonomik yapısını, üretim ilişkilerini,
- c) Ailenin kültürel yapısını incelemekte yarar vardır.

«Okul öncesi eğitim»i incelerken toplumun yapısından ve 5u toplumun eğitim sisteminden, yani eğitim modelinden soyutlayamayız. Çünkü okul öncesi eğitimin amacı, çocuğun toplumsal bilincinin tam olarak gelişmesinin ilk ve temel noktası olmalıdır. Başka deyişle, bireyin tam olarak yetenekleri ölçüsünde gelişmesidir. Gelişmenin olabilmesi için de, fırsat eşitliği ile olanakların önceden hazır olması gerekir.

İkinci amacı da, okul öncesi eğitim, temel eğitimin: temelidir. Bu amacı ile ilköğretimin öğrencilerini hazırlar. Ayrıca, ilköğretime devam etme olanağını bulamayanları hayata hazırlar.

0 - 6 takvim yaşı olarak belirlenen yaş grubu çocukları ülkemizde okul öncesi eğitimin kapsamına girmektedirler. Okul öncesi eğitim isteğe bağlıdır.. Zorunlu değildir. Eğitim sistemindeki yeri yaygın eğitimdir.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Yasası'nda, okul öncesi eğitimin amaçları şöyle sıralanmıştır ;

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini, en iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak.
2. Onları temel eğitime hazırlamak,
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak,
4. Çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

Eğitim sistemi bütünlüğü içinde, okul öncesi eğitimin amaç ve ilkelilerinin ne olması gerekeceği hakkında değerli eğitimci, Çevat GERAY şu görüşü ileri sürmektedir ;

«Eğitim sistemi bireyi, bilgi ve beceri ile donatmak yanında, çevreye uyum sağlama, çevreyi değiştirme, toplumun kültürel değerini aktarma ve geliştirme amaçlarına da yönelmiş bulunuyor. Eğitim sisteminin en önemli görevlerinden biri toplumdaki üretim sistemi için gerekli nitelikte ve nicelikte insan gücü yetiştirmektir.

Eğitim yaşam boyu bir süreçtir. Gelişen toplumun gereksinmelerini karşılamaya yönelik bir eğitim sistemi, okul çağı sayılan belli yaşlardaki bireyleri eğitmekle yetinemez. Okul öncesi ve okul sonrası çağlarda da bireyi yetiştirmek zorunludur. Teknolojik ilerlemeler, bilimsel bulguların yoğunluk ve hacminin genişlemesi toplumdaki değişimler bireyin yükleneceği yeni roller, eğitimin, yaşamın bütün kesimlerini kapsayan bir süreç olması sonucunu doğuruyor. Bu nedendir ki, örgün eğitim çalışmalarının yaygın eğitim çalışmaları ile tamamlanması gereği açıkça görülmektedir.

Yukarda açık ve seçik olarak belirtildiği gibi, okul öncesi eğitimi örgün ve yaygın eğitimden ayrı düşünmek, ya da birinden soyutlama olan görülmemektedir.

Okul öncesi eğitim üzerinde, üçüncü beş yıllık kalkınma planındaki yeri ve değerlendirmesi şöyledir :

a.) Okul öncesi eğitim, kaynakların sınırlılığı nedeniyle okul öncesi eğitimin de 1995 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığı ve ilgili diğer kuruluşların çabaları bir model geliştirme ölçeğinde olacak ve bu model çerçevesinde özel sektör teşvik edilecektir.»

Okul öncesi eğitim hakkında kalkınma planı ile 1739 sayılı yasa bir çözüm getirmemektedir. İlginç olanı bir eğitim sorununun özel sektöre bırakılması ve model geliştirmenin de 1995 Yılına ertelenmesi bu kurumlara verilen önemin ciddiyyetle ne derece uzak olduğunu göstermeye yeterlidir.

Görünürde okul öncesi eğitim önemsenmiyor. Halbuki diğer tüm eğitim kurumlarına kaynaklık ettiği de bilinmektedir. Eğitim sistemindeki bu çelişkinin doğurduğu sonuçlar bugün çoğu eğitimcilerimizce eleştirilmektedir. Üst düzeydeki okul öğrencilerinin uyumsuzluğunu, başarısızlıklarını, bedensel ve zihinsel yönden gelişme bozukluklarının kökeninde 0 - 6 yaş çocuğunun, bu yaş düzeyinin gerektirdiği temel gereksinimlerinin doyurulmamış olması neden gösterilmektedir.

1475 sayılı iş yasasının 18. maddesine göre şöyle bir açıklama vardır : «Okul öncesi eğitim kurumlarının öncelikle, iş yasasına tabi iş yerlerinin hangi şartlarla okul öncesi eğitim kurumunu gerektiği, Millî Eğitim ve Çalışma Bakanığı tarafından birlikte düzenlenecek bir tüzükte gösterilir.» deniliyor. Ancak, sendikal haklara sahip bir çok işçi kuruluşlarımız iş verene karşı yaptıkları sözleşmelerde 0-6 yaş grubu çocukları için bir istekleri olmamış ya da az önem verilmiştir. Acaba, işçi sınıfı bu demokratik haklarını alma bilincinde olmadıklarından mı, yoksa başka nedenler de var mıdır?

TOPLUMUN YAPI ÖZELLİĞİ VE BAZI KIYASLAMALAR

Planlı dönemde kalkınma ve gelişme ile birlikte bazı temel sorunlarda ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar diğer sektörlerde olduğu gibi eğitim sektörünü ve sistemini de etkilemektedir. Bu sorunların okul öncesi eğitimin payına düşenlerini şöylece sıralamak mümkündür :

a. Hızlı nüfus artışı : 42 milyona yaklaşan ülke nüfusu, yılda ortalama olarak % 2,7 civarında çağ nüfusuna oranla hızla artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu oran % 1 den düşüktür. Türkiye'de nüfus bağımlılık oranı % 85 dir. Böylece 100 kişi kendisi ile birlikte 185 kişiyi besleyip eğitmek zorundadır. Almanya'da bu oran % 55, Fransa'da. % 60 dir. Gelir dağılımındaki dengesizlik de bu nüfus oranını ters yönden etkileyeceği bilinmelidir.

b. Yetersiz eğitim düzeyi ve yetersiz beslenme, yetersiz sağlık : Eğitim toplumun gereksinimlerine göre geliştirilmiş denemez. Geri kalmış ülkelerde eğitim, çıkar çevrelerinin bir manivelası haline gelmiştir. Birey baskı altında eğitilmektedir. Tüm bireyler eğitimde fırsat eşitliği-

ne sahip değiller. Eğitimin demokratikleşmesi demek, bireyin ilgi yetenek ve fırsatlardan yeterince yararlanması demektir. Başka deyişle bireyleri birbirlerine benzetmek yerine, bireyleri birbirinden farklı kılma eğitimin demokratik amacı olmalıdır. Günümüzde eğitim demokratiktir denemez. Çünkü tek eğitim programı amaç, ilke, içerik, araç ve yöntemi ile bireyler birbirlerine benzetilmeye çalışılmaktadır. Bu tutum uygar eğitim anlayışına ters düşmektedir.

Türkiye'de bilimsel anlamda 0-6 yaş grubu çocukları üzerinde bir ırıştırma yapılmış değildir. Ancak İstanbul Rehberük ve Araştırma Vlerkezi'nce yapılan bir araştırmada, okul öncesi çocukların birçok yönlerine açıklık getirmesi ve bazı özelliklerin bir üst okula yansması nedeniyle yararlı bölümlerini aktarmaya çalışacağız.

İstanbul'da 2300 çocuk üzerinde yapılan araştırmada,

— Araştırmaya giren çocukların % 49,6 sının anne ve babalarının okur-yazar olmadıkları saptanmıştır. Okur yazar olmayanların içinde % 64 ünün anne ve % 36 sının babalardan oluştuğu görülmüştür. Ülkede okul öncesi çocukların eğitimi çoğunlukla anne tarafından yapılmaktadır. Annenin kültür düzeyinin düşüklüğü, çocuğun gelişimini etkileyebilir.

—: Ailenin sosyo-ekonomik yapısı incelendiğinde, hali vakti iyi olan çocukların sayısı % 3 tür. Orta düzeydekilerin % 24, yoksul aile ise % 73 civarında ve yüksek bir oran teşkil etmektedir.

— Araştırmaya girenlerin anne ve baba meslekleri şöyledir : Memur % 11,8, işportacı % 48,12, boyacı, işçiler % 40,75 ini oluşturmakta. Görüldüğü gibi işçi sınıfının- ya da bu kesimdeki aile çocukları çoğunlukta. Başarıda ailenin sosyo-ekonomik yapısının büyük etkisi vardır.

Başarısız görülen çocukların % 18,95 inin dışarda veya evde çalıştıkları saptanmıştır. Bu yaştaki çocukların oyun yerine üretimde çalışmaları (evde çocuk bakımı, bostan ve tarla bekçiliği, tarlaya su taşıma, kuzu gütmeye) TÖB-DER'in yaptığı çeşitli seminer ve mesleki toplantılarda eleştirilmiştir.

Başarısız görülen çocukların % 12 sinin zamanında okula başlamadıkları, % 68 inin de erken kayıt oldukları görülmüştür. Okul öncesi bir eğitim kurumu olmadığı kesimlerde aileler çocuklarını zamanından önce ilkokula kayıt ettikleri görülmektedir.

Ağır ve zihinsel bazı bilgilerle dolu eğitim programlarını bu öğrencilerin benimsemedikleri, ailede bakıcı bulamadıkları için istenmeyerek,

çocuklar bu programların altına itilmekte ve başarısız duruma düşürülmektedirler.

Başarısız çocukların % 67,13'ü kaç-göç aile çocukları olduğu saptanmıştır. Şehirleşmenin düzensizliği ve gecekondu bölgelerinden oluşan bu kesimdeki çocukların okul öncesi eğitimden mahrum kaldıkları bilinmektedir.

Kaç - göç kesiminden gelen çocuklar sosyal ve beslenme yönünden açlık çekmektedirler. Aç olanların oranı % 55,92 olduğunu sosyometrik test sonuçları göstermiştir.

1975 - 1976 ÖĞRETİM YILI TÜRKİYE'DE ANA SINIFLARIN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İ l i	Okul S.	Öğr. S	Ö ğ r e n c i		
			K	E	T
1. Adana	12	15	190	218	403
2. Afyon	1	1	9	5	14
3. Amasya	1	1	14	16	30
4. Ankara	32	53	714	695	1409
5. Artvin	3	3	27	31	58
6. Aydın	8	14	91	130	221
7. Balıkesir	1	2	18	11	29
8. Bilecik	10	13	76	100	176
9. Bingöl	3	3	23	32	55
10. Bitlis	2	1	16	28	44
11. Bolu	11	11	116	149	265
12. Bursa	1	2	16	18	34
13. Çanakkale	4	6	37	51	88
14. Çorum	1	1	10	15	25
15. Denizli	1	1	50	60	110
16. Edirne	1	2	18	24	42
17. Elazığ	3	4	28	36	64
18. Erzincan	1	2	15	7	22
19. Erzurum	1	3	26	28	54
20. Eskişehir	3	7	80	112	192
21. Gaziantep	3	2	36	41	77
22. Giresun	1	1	26	30	56
23.. Hatay	31	32	445	544	989
24. İçel	11	15	166	153	319

25.	İsparta	1	1	5	4	9
26.	İstanbul	45	71	569	765	1334
27.	İzmir	3	4	25	29	54
28.	Kars	1	4	15	16	31
29.	Kırşehir	1	1	11	6	17
30.	Konya	1	2	10	20	30
31.	Kütahya	1	1	7	16	23
32.	Manisa	25	30	289	381	670
33.	Mardin	6	7	51	82	130
34.	Muğla	2	2	18	23	41
35.	Nevşehir	1	1	6	12	18
36.	Niğde	2	2	27	27	,54
37.	Ordu	3	3	36	19	55
38.	Sakarya	2	4	17	30	47
39.	Siirt	14	17	125	198	323
41.	Sinop	5	8	72	68	140
42.	Sivas	3	4	39	20	59
43.	Trabzon	2	3	19	23	42
44.	Tunceli	1	1	5	4	9
45.	Urfa	3	3	14	34	48
46.	Uşak	4	5	37	30	67
47.	Van	1	1	6	9	15
48.	Zoguldak	5	4	70	115	185
Toplam :		276	374	3725	4465	8185

Anpsımfların illere göre dağılımı da planlı olmamıştır. Tablo incelenirse 47 ilimizde anasınıfı vardır. 20 ilimizde ise anasınıfı açılmamıştır. Ayrıca öğrenci ve öğretmen dağılımında oransızlık görülmektedir. İl nüfusu gözetilmeden anasınıfı açılmıştır. Örneğin, Konya gibi bir ilimiz anasınıfı sayısı 1 dir. Kayıtlı öğrencisi ise 30'dur. Buna karşı daha küçük ve Konya'ya göre az nüfuslu olan Hatay ilinde durum şöyledir : 31 sınıf, 32 öğretmen, 989 da öğrencisi bulunmaktadır. Bu aradaki büyük farklılık diğer iller için de geçerlidir.

1974 - 1975 ÖĞRETİM YILI ÖZEL TÜRK VE AZINLIK OKULLARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İli	Türk	Azınlık
1. Adana	1	
2. Ankara	14	
3. Aydın	1	—
4. Balıkesir	1	

5. Bursa	5	—
6. Eskişehir		—
7. Erzurum		—
8. Gaziantep		—
9. Hatay		—
10. İçel		—
11. İstanbul	68	18
12. İzmir	11	—
13. K. Maraş		—
14. Ordu		—
15. Zonguldak		—
Toplam	109	18

Tabloda görüldüğü gibi özel okullar da gelişmiş bölgelerde kümenmişlerdir. Hatay, hariç, diğer Doğu, İç, Güneydoğu ve Karadeniz Bölgesi illerinde özel okulların açılmadığı görülmektedir. Bunun ekonomik ve sosyal nedenleri vardır. Ayrıca kültürel etkenleri de hesaba katmak gerekir.

Bir karşılaştırmaya gitmek amacıyla Türkiye’de illere göre ana sınıfının dağılımına bakmak gerekir. Böylece okul öncesi eğitim kurumlarının haritası önümüze açılmış olacaktır.

İller ve bölgeler arasındaki farkı da incelemiş olacağız; Başta belirtilen amaçlara uygun bir çalışmanın olup olmadığı da gözler önüne serilmiş olacaktır.

İLKÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE BAĞLI ANAOKULU GELİŞMELERİ

Okulu	Sayısı	Şubesi	Öğret. E	Öğrenci			Yılı
				K	T		
1. Zübeyde H. Anaokulu - Ankara	1	7	7	88	91	179	974-975
2. Adana Anaokulu	3	16	19	146	234	380	973-974
	3	16	18	162	232	394	974-975
3. Bolu Anaokulu	1	3	3	37	43	80	973-974
		3	3	37	44	71	974-975
4. Gaziantep Anaokulu	1	4	5	52	86	138	973-974
	1	5	5	66	74	140	974-975
5. Mardin Anaokulu	1	5	6	40	61	101	973-974
		5	6	40	61	101	974-975

6. Zonguldak	1	2	3	13	21	24	973-974
Anaokulu	1	2	3	14	13	27	974-975

Toplu incelendiğinde M.E.B. bağlı anaokulu sayısı bölgelere göre dağılım yapılmadığı gibi, yıllara göre öğrenci, öğretmen ve dersane sayısında da bir artış görülmemektedir. Bu bakımdan bu kurumlarda bir gelişme var denemez.

1974-1975 ÖĞRETİM YILI ÖZEL OKUL ÖNCESİ EĞİTİM OKULU

Okulu	Okul Sa.	Öğrenci	Öğretmen
1. Türk	109	6648	353
2. Azınlık	30	881	34
3. Yabancılar	3	124	3
TOPLAM	142	7648	390

a) Tablo incelendiğinde özel okul öncesi eğitim kurumları ile azınlık özel okullar dahil resmî anaokulundan daha fazladır.

Nüfusa oranlanırsa Türkiye'de bu eğitim kurumlarını ne kadar az önemseydiğimiz ortaya çıkacaktır.

Özel Türk ve yabancı okul öncesi eğitim kurumlarının illere göre dağılımına gözattığımızda aşağıdaki tablo görülecektir.

Uygulanan programlar dikkate alınarak yaş gruplamasına göre de okul öncesi eğitim kurumları ikiye ayrılmaktadır :

1. Anaokulları 0-4 yaş grubu. (Çocuk yuvaları)
2. 4-6 anasınıfı okulu.

Gelişme : Cumhuriyetten günümüze kadar okul öncesi eğitimin gelişimini şöylece özetlemek mümkün. Toplanan tüm Millî Eğitim Şûraları ile TÖS'ün yaptığı Devrimci Eğitim Şûrası dahil okul öncesi eğitim kurumlarına az önem verilmiştir denebilir.

Ancak VIII. Millî Eğitim Şûrası hariç diğer eğitim şûraları okul öncesi eğitimi gündemlerine bile almamışlardır. 28.9.1970 günü ile 3.10.1970 günleri arasında toplanan Şûra bu konuda şu istatistik] bilgiyi aktarmaktadır :

1932 - 1973 YILLARI ARASI OKUL ÖNCESİ EĞİTİM
KURUMLARININ YILLARA GÖRE GELİŞMELERİ

Okulun adı :	Yıllar	Okul sayısı	Öğrenci	Öğretmen
Anaokulu	1932-1933	8	611	11
Anasınıfı	1972-1973	7	775	34
Anasınıfı	1961-1962	22	423	22
Anasınıfı	1972-1973	248	5436	267
Uygulama Ana sınıfları	1963-1964	2	30	2
Özel Anaokulu	1972-1973	159	3600	388
Özel Anaokulu	1932-1933	84	3284	84
Özel Anaokulu	1972-1973	122	4795	273

Yukardaki tablo incelendiğinde anasınıfı ve anaokullarında sistemli ve ileriye dönük bir gelişmenin olmadığı görülebilir. Planlı ve plansız dönemlerde gözle görülür bir gelişme olmamıştır.

Okul öncesi çocukların sosyo-ekonomik ve psikolojik yapıları üzerinde ülkede esaslı bilimsel inceleme yapılmış değildir. Gerekli rehberlik yapılmamaktadır. Zihin ve beden yapısı ile sosyal ve kültürel yapıları ayrı bulunan öğrencilere, tek bir eğitim programı uygulanır sistemde, her öğrenciden eşit başarı ve davranış beklenince, çevreye uyumsuzluk ve başarısızlık da artacaktır.

Dağınık yerleşme : Toplumsal yapıda dağınık yerleşme de vardır. Dağınık!* nedeniyle diğer hizmetler gibi eğitim hizmetleri de kırsal bölgelere kadar götürülememiştir. İlköğretimin gitmediği kırsal birimlere okul öncesi eğitimin götürülemeyeceği açıktır.

Gizli işsizlik, yetersiz sosyal güvenlik ve dengesiz gelir dağılımı: Sendikal sistem dışında kadar işsizler ile, gizli işsizler ülkede gün geçtikçe artmaktadır. Yabancı ülkelerde çalışan işçi çocukları okul öncesi eğitimden yoksun kalmaktadırlar. Bu yoksunluk çalışanlar için yeni sorunlar yaratmış, çalışma ortamında yeni çıkmaz boyutlar oluşmuş, çalıştıkları ülke çocuklarına kıyasla farklılaşma olmuştur. Gelir dağılımı, AET.ortak ülkelerine göre altıda bir olunca milli gelir sorunu okul öncesi-yaş. çocuklarını da etkilemesi doğaldır. Gelir dağılımının adaletli dağılım yapmaması okul öncesi çocukların eğitimini de etkiler.

Dengesiz gelir dağılımı ve geleneksel toplum yapısından endüstriyel topluma geçememenin yarattığı sorunlar düşük eğitim düzeyini yaratmaktadır. Bunun sonucu olarak da eğitimin üretme dönüşümü ilkesi bu yaş grubu içinde askıda kalmaktadır.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ YASAL DAYANAKLARI :

Anayasa, 12. mad. Eşitlik İlkesi. 19, 21, 35, 41, 43 ve 50. maddeler. 1739 Millî Eğitim Teme yasası, 222 sayılı yasa, 1451 sayılı İş Yasasının 18. mad. ile emzikli ve gebe kadınların çalıştırılma kolları, emzirme odaları, çocuk bakım yurtları (kreşler) hakkındaki tüzük. R. Gaz. 11.8.1973 gün ve 14622 sayılı prensip ve ilkelerle okul öncesi eğitimin iş yerlerinde niçin gerekli olduğu belirtilmiştir.

M.E.B. Anaokulları ve anasınıfları yönetmeliği, 16.6.1962 gün ve 168 sayılı, Kız Teknik Yük. Öğrt. Okulu, Uygulama Anaokulu Yönetmeliği, 6.4.1970 gün ve 1601 sayılı Teb - Der, Anaokulu ve anasınıfı okullarına - atanacak öğretmenlerin özellikleri, 20.1.1976 gün ve 252/21/3085 sayılı.

1593 sayılı umumi Hıfzısıhha Kanunu. 3017 sayılı S. ve S. Bakanlığı teşkilat ve memurin kanunu, buna ek 225 sayılı Sosyal Hizmetler Genel Müd. kuruluşu. 1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nda belediyelere çocuklara bakımla ilgili yükümlülükler.

UYGULAMA VE GELİŞME :

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı çalışan annelere ilişkin çalışmalar üç noktada toplanabilir.

1. Çalışan annelerin çocukları için kreş ve anasınıfı açmak.
2. Sağlık kuruluşları bünyesinde kreş ve anasınıfı açmak.
3. Özel ve tüzel kişilere özgü kreş, anasınıfı açmak ve açmaları için gerekli izni vermek. Açılanların rehberlik ve denetimini yapmak.

Okul öncesi eğitim kurumlarının uygulama alanlarını şöyle sıralamak mümkündür ;

- a) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesindeki okullar.
- b) Özel sektöre bağlı anasınıfları.
- c) M. E. Bakanlığı'na bağlı okul öncesi kurumlar.
- c) Üniversite ve yüksekokullardaki uygulama anaokulları.
- d) İşçi kesiminin bulunduğu merkezlerdeki okullar.

Anasınıfların illere göre dağılımı da planlı olmamıştır. Tablo incelenirse, 47 ilimizde anasınıfı vardır. 20 ilimizde ise anasınıfı açılmamıştır. Ayrıca öğrenci ve öğretmen dağılımında oransızlık görülmektedir. İl nüfusu gözetilmeden anasınıfı açılmıştır. Örneğin, Konya gibi bir ilimizde anasınıfı sayısı 1'dir. Kayıtlı öğrencisi ise 30 dur. Buna karşın daha küçük ve Konya'ya göre az nüfuslu olan Hatay ilinde durum şöyledir : 31 sınıf, 32 öğretmen, 989 da öğrencisi bulunmaktadır. Bu aradaki büyük farklılık diğer iller içinde geçerlidir.

Farklılık sadece iller arasında olmayıp, bölgeler arasında da vardır. Gelişmiş bölgelerde anasınıfların daha fazla etkinlik gösterdiği tablodan görülmektedir. Bu özellik özel anasınıflarında da vardır.

Anasınıfların tümünün şehir merkezlerinde açılması da dikkat çekicidir. Kız sanat liseleri ile (kız enstitüsü) kız teknik yüksek öğretmen okullarının büyük merkezlerde açılması ve anasınıfların bu kurumlara uygulama okulu olması sebep gösterilmektedir.

Uygulama anasınıflarının birinci amacı şudur : «Uygulama, anaokulu, okul öncesi eğitim alanında öğretmen olacak veya çalışacak öğrencilere okul öncesi çağı, çocuklarını gözleme, inceleme çocuk gelişiminin temel ilkelerini kavrama imkânlarını sağlamak ve onlara bu çağ çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarına uygun eğitimi em iyi bir şekilde uygulayabilmek için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kuruılmıştır.»

Amaç olarak belirtilen yukardaki ifade de anlaşıldığı gibi, bu okullar yetişecek öğretmen adaylarına bir araç olarak verilmektedir. Başka bir deyişle araç, amaç olarak belirtilmektedir.

Eğitimde amaçlar açık seçik belirtilmedikçe, öğrenci düzeyleri ve gelişimleri incelenmedikçe geliştirilemez. Burada amaç, anasınıfı öğrencileri için değil, kız enstitüsü öğrencileri için düzenlenmiştir. Bu bakımdan amaçlar demokratik değildir.

Dil öğretimi amaçlarda üçüncü sırayı almaktadır. Niçin, neden ve nasıl öğretileceği ise açık belirtilememiştir. Bu yaş grubu çocuklarına öğretim değil, eğitim verilmektedir. Çünkü öğretimde özel amaçlar, yöntem ve teknikler gereklidir. Anasınıfı için dil öğretiminin yararlı olup olmayacağı ayrı bir tartışma konusudur.

Okul öncesi eğitime muhtaç çocukların sayısı Türkiye'de gün geçtikçe artmaktadır. 1975 sayım sonuçlarına göre ülkede 0-6 yaş grubu çocukların toplam sayısı tahminen 7.233.190 civarındadır.

Tarım dahil çeşitli iş kollarında çalışan, kadınların tahminen 5.912.919 kişi civarındadır.

Doğumun kontrole alınmadığı işçi kesimindeki ailelerin çocuk sayısı da fazla olma olasılığı vardır.

Okul öncesi eğitim kurumlarının ülkedeki dağılımının bir bölümünü de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı'na bağlı kurum ve işyerlerinde olduğunu açıklamıştık. 1976 yılı sonuçlarına göre bu bakanlığın okul öncesi eğitim kurumlarının istatistik? sonuçlarına gözetmekte yarar vardır.

1976 YILINDA
TÜRKİYEDEKİ
KREŞ VE GÜNDÜZ BAKİMEVLERİ İLE ANA
OKULLARININ SAYI VE KAPASİTELERİ (*)

İLLER	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		IX.		X.		XI.		XII.	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1 ADANA	1	100			3	320	14	566	1	39	4	i553							2	120	25	1689		
2 ADIYAMAN												1	30										1	30
3 AFYON							1	12	1	25													2	37
4 AĞRI																								
5 AMASYA							11	304															11	304
6 ANKARA	3	400	6	260	1	160	43	2135	17	476	5	275	3	180	1	50	1	50	34	3448	114	7434		
7 ANTALYA									1	45	2	90							3	170	6	305		
8 ARTVİN							7	150	1	8												8	158	
9 AYDIN							11	302	6	163	2	240	240	1	40								20	745
10 BALIKESİR							2	64	4	107	1	30							1	22	8	223		
11 BİLECİK							9	129	1	21													10	150
12 BİNGÖL							8	218	1	20													9	238
13 BİTLİS							4	92															4	92
14 BOLU					1	75	42	885	1	30													44	990
15 BURDUR							2	30	1	45													3	75
16 BURSA							3	79	5	110	2	310							1	30	4	275	15	804
17 ÇANAKKALE							6	165	3	135	1	15											10	315
18 ÇANKIRI									1	20													1	20
19 ÇORUM							1	20	1	27													2	47
20 DENİZLİ							1	113	2	95	1	280											4	488
21 DİYARBAKIR									1	20													1	20
22 EDİRNE					1	125	10	231	3	95													15	451
23 ELAZIĞ							3	66	1	41											1	16	5	123
24 ERZİNCAN							3	62	1	25			1	30									5	117
25 ERZURUM							4	125	1	30					1	30					1	63	7	248

İLLER	I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		IX.		X.		XI.		XII.	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
26	ESKİŞEHİR						9	396	4	100	1	50	1	50									15	596
27	GAZİANTEP				1	120	17	429											1	50	19	599		
28	GİRESUN						1	35	1	30												2	65	
29	GÜMÜŞHANE																							
30	HAKKARİ								1	15												1	15	
31	HATAY						84	1923											1	30	85	1953		
32	İSPARTA		1	52			3	74	3	50												7	176	
33	İÇEL						26	706					1	30								27	736	
34	İSTANBUL	1	150	2	220		44	1581	17	425	14	842	5	280	2	40	1	120	75	3650	161	7308		
35	İZMİR			2	80		19	409	11	265	6	280	1	75	1	55	2	105	21	730	63	1999		
36	KARS						9	131	1	20												1	151	
37	KASTAMONU						3	58	1	20												4	78	
38	KAYSERİ						1	19	1	51	1	60							1	55	4	185		
39	KIRKLARELİ						24	685	3	62												27	747	
40	KIRŞEHİR						1	32														1	32	
41	KOCAELİ						1	45	4	100	2	60							1	40	8	245		
42	KONYA						2	68	6	154			1	50					1	42	10	314		
43	KÜTAHYA						19	359	2	45												21	404	
44	MALATYA								1	40	2	122										3	162	
45	MANİSA						34	749	5	110	1	50										40	909	
46	KAHRAMAN MARAŞ								1	30												1	30	
47	MARDİN			2	75		24	516	1	30												27	621	
48	MUĞLA						7	204														7	204	
49	MUŞ																							
50	NEVŞEHİR								1	25												1	25	
51	NİĞDE						2	58														2	58	
52	ORDU						9	293	1	25									1	25	11	343		
53	RİZE						1	24														1	24	
54	SAKARYA						2	60	1	30												3	90	
55	SAMSUN						3	78	1	30	1	210							2	95	7	413		
56	SİİRT						28	529	1	40												29	569	

İLLER	i.		II.		III.		IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		IX.		X.		XI.		XII.	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
57	SİNOP						10	188	1	25												11	213	
58	SİVAS						3	76	1	20	1	70										5	166	
59	TEKİRDAĞ								1	30												1	30	
60	TOKAT								2	50												2	50	
61	TRABZON						2	39	1	56	1	91										4	186	
62	TUNCELİ						36	689														36	689	
63	URFA						1	20	1	25												2	45	
64	UŞAK						5	111	1	27												6	138	
65	VAN								1	30												2	60	
66	YOZGAT								1	25												1	25	
67	ZONGULDAK					2	92	4	69	5	134	2	70							2	70	15	435	
GENEL TOPLAM		5	650	11	612	11	967	620	16431	137	3696	51	3728	14	735	5	175	5	305	152	8901	1011	36200	

ÇİZELGENİN ANAHTARI

- I) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına müstakil kreş ve gündüz bakı
- II) Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Hastane ve Kurum bünyesinde
- III) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı müstakil anaokulları
- IV) M.E.B. İlkokullar bünyesinde bulunan anasınıfları.
- V) M.E.B. Kız Meslek Liseleri ve Kız Sanat Okulları ile diğer teknik okullar okulları.
- VI) Fabrika ve işyerlerinde bulunan kreş ve gündüz bakımevleri.
- VII) Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumuna ait kreş ve bakımevleri.
- VIII) Üniversitelere ait kreş ve gündüz bakımevleri.
- IX) Vakıf ve Derneklere ait kreş ve gündüz bakımevleri.
- X) Özel kişilere ait anaokulları ile kreş ve gündüz bakımevleri.
- XI) Toplam kuram sayısı.
- XII) Toplam çocuk kapasitesi.
 - a) Kurum sayısı
 - b) Kapasite

(*) Sosyal ve Sağlık Bakanlığı Sosyal hizmetler Genel Müd. Aylık Bülteni.

SONUÇ :

Okul öncesi eğitimin Türkiye'deki görüntüsünü kısa da olsa özetlemeye çalıştık. Yapılan inceleme bizi şu sonuçlara götürmektedir :

Okul öncesi eğitim, eğitim sistemi bütünlüğü içinde ele alınmalıdır. Sistem zihne dayalı bilgi aktarmasını amaçlamamalıdır. 0-6 yaş grubu çocukları ülkemizde okul öncesi eğitimden eşit şekilde yararlanmamaktadır. Yaygın eğitim çabışmaları da bu alanda yetersizdir. Kalkınma planları bu önemli işi özel sektöre bırakmışlardır. Özel sektör ise kırsal bölgelere bu hizmeti götürmediği gibi, işçi sınıfına da bu hizmeti verememiştir. İşçi sınıfı ve diğer kırsal kesimlerdeki aileler, küçük yaşta çocuklarını üretime dönük, seviyelerini aşan ağır işlerde çalıştırmaktadırlar.

Bizde bağımlı nüfus oranı çok yüksektir. Milli gelir dağılımında adaletsizlik vardır. Kaç-göç nedeniyle ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapılarında önemli değişiklikler olmaktadır. Bu değişiklik 0-6 yaş grubu çocuklarını etkilemektedir.

Okul öncesi eğitimin organize edilmemesi sonucu (bir üst okuldaki öğrenciliği sırasında başarısızlık durumlarını doğurmaktadır. Demokratik öğretim sistemini okul öncesi çocuklara da uygulamalıdır.

Okul öncesi eğitimde bir gelişme olmamıştır. Yasa ve yönetmelikler tek taraflı uygulanmıştır. Bölgeler arası denge bozulmuştur. İstihdam sorunu çözülmemiştir. Amaçlar yeniden ve araştırmaya dayalı olarak geliştirilmelidir. Bugün© dek bu alanda bilimsel bir araştırmanın yapılmaması bir eksikliklerdir.

İş Kanunu'nün kapsadığı kesimlerde, sosyal haklar kapsamına giren işçilerin 0-6 yaş çocuklarının eğitim, oyun, beslenme ve sağlık hakları üzerindeki bilinçlenmeleri yeterli değildir.

Okul öncesi eğitimden yararlanan çocuklara öğretimin yapılması psikolojik yönden sakıncalı ve düşündürücüdür. Eğitim programlarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

ÖNERİLER ;

Bazı önerilerimizi sonuç kısmında belirtmeye çalıştık. Kısa bir öneride bulunmak gerekirse özetle :

1. Okul öncesi eğitim planlı, sistemli ve araştırmaya dayalı bir biçimde yeniden ele alınmalıdır.
2. Yaygın eğitim içinde okul öncesi eğitime fazla yer ve önem verilmelidir. Seminer ve kurslarla anne babalar bu alanda aydınlatılıp bilinçlendirilmelidir.
3. Bölgeler, iller, aileler arasında sosyal, ekonomik ve kültürel farklar vardır. Buna rağmen eşit ağırlıkta eğitim programları uygulanmaktadır. Eşit davranışlar çocuklardan beklenmektedir. Böyle bir uygulama demokratik olmamaktadır.
4. Eğitimde fırsat eşitliği yoktur. Öğrenciler ilgi, yetenek ve zekâ düzeylerine göre değil rasgele eğitilmektedir. Ayrıca bölgeler arasında sosyo-ekonomik farklar da gün geçtikçe çoğalmaktadır.
5. Öğretmen ve eğitici bu alan için yeterli değildir. Özel kesim bazı öğretmenleri ücretle almaktadır. Resmi okullarda araç gereç ve personel yönünden dengesizlik vardır.
6. 0-6 yaş çocuğunun temel gereksinmelerini, araştırmak program ve yönetmelikleri buna dayalı olarak, yeniden düzenlemek gerekir.
7. İlkokul ile anasınıfı arasında program, eğitim yönünden gerekli yaklaşım sağlanmalıdır.
8. Üniversite ve öğretmen yetiştiren yüksekokullarla işbirliği sağlamak ve okul öncesi eğitimi bilimsel rayına oturtmak. Öğretmen yetiştiren okullara bu alanda ders ve uygulama, branş olarak programlanması önerilebilir.

T A R T I Ő M A L A R

AyŐe PEKDEMİR : Sayın Delege ve Konuklar, T¼rkiye'de okul öncesi ele alınan bu bildirmede okul öncesi eğitim kurumlarının sayısına ve bunun yeterli olup olmadığına değinilmektedir. Oysa daha b¼y¼k önemle üzerinde durulması gereken bu okullarda çocuklara verilen eğitimin niteliğidir. Kapitalizmde herşeyin meta haline gelmesine koşut olarak eğitim d meta bu sorunu karşılayacak biçimde gerektirirken, devlet bu işi özel sektöre okul öncesi eğitimin özel sektör tarafından geliştirilmesi gr¼Ő¼ne yer verilmiştir. Yani maddi olanakları iyi olanlar çocuklarını okul öncesi ğretim kurumlarına gönderebilecek, diğerleri ise gnderemeyecektir. alıŐan kadınların en önemli sorunlarından biri olan kreş sorunu, devletin bu sorunu karşılayacak biçimde gerektirirken, devlet bu işi özel sektöre devrederek sorunluluktan kaçmaktadır.

İŞin bir yanı budur, ikinci yanı bu kurumlarda verilen eğitimin niteliğidir. İnsan oluŐumunda b¼y¼k önem taşıyan, 6 yaşlarındaki ocuk kapitalizmin bireyci, m¼lkiyeti, dayanışmadan ve paylaşmadan uzak d¼nya gr¼Ő¼yle eğitilmekte, barıŐı eğitim sisteminin temel ilkeleri bu kurumlarda çocuklara bekletilmektedir. ocuk, diğerlerinin üzerine basarak y¼kselmesini öğrenmektedir. Kapitalist sistemin metadaki mantığı açısından son derece tutarlıdır bu. Eğitimin en genel özellikleri bunlardır, ama konunun ayrıntılı biçimde incelenmesi gerekmektedir.

Bildirmede, sayfa dokuzda dengesiz gelir dağılımı ve geleneksel toplumdandan end¼striyel topluma geçememenin yarattığı sorunları d¼Ő¼k eğitim d¼zeyinin yarattığı söylenmektedir. Buradan ıkarılacak sonuç, gelişmiş kapitalist ülkelerde, yani gelir dağılımını belli l¼lerde dengelemiş end¼striyel toplumlarda, okul öncesi eğitime tekelci bir fark getirilmiş olduğudur. Bunun doğru olduğunu söylemek g¼t¼r. ¼nk¼ gelişmiş kapitalist ülkelerde bile, okul öncesi eğitim kurumları ağırlıkla özel sektöre bırakılmış, çok y¼ksek fiyatlar talep eden bu kurumların yanısıra devlete ait kurumlar sayıca az olduğundan gereksinimi karşılamaktan uzak kalmıştır.

Batı lkelerinde de, çalışan kadınların kreş sorunu önemli bir sorun olarak önemini korumaktadır. Ayrıca okul öncesi eğitim olanaklarından sadece çalışan kadınların çocuklarının değil, t¼m çocukların yararlanabilmesi gerekli olmaktadır. Kadınların retim s¼recinde, toplumsal yaşamda aktif bir rol oynamasına önem verilmesi gere'ken sosyalist toplumlarda da bu sorunun z¼lm¼Ő olduğunu öne s¼rmek g¼t¼r. Sovyetler Birliği 1962 Ekonomik Kalkınma Planı'nın gerçekleşmesi hakkında merkez

istatistik kurumunun raporuna göre kentlerdeki çocukların % 70'i okul öncesi eğitim olanaklarından yararlanabilmektedir.

Bu oran, kırsal kesimlerde daha da büyümektedir. Özellikle sosyalist insanın yaratılması açısından eğitimin büyük önem taşıdığı sosyalist toplumlarda, gerek okul öncesi eğitimin, gerek okul öncesi eğitimin gereklerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Teşekkür ederim.

Koray OLGAÇ : Sayın SOLGUN arkadaşın hazırlamış olduğu ve bize sunduğu «Türkiye'de okul öncesi eğitim» bildirgesi belli öğelerden yararlanılarak hazırlanmıştır. Yalnız sınıfsal açıdan okul öncesi eğitime gereken açıklık getirilememiştir.

Okul öncesi eğitimden yararlananların sınıfsal konumları yüzde oranlarıyla verilmeliydi. Bildirgede belirtildiği gibi, Türkiye'de okul öncesi eğitim sorunlarına geçmeden önce ülkemizde toplumun yapısını ve bunların maddi temelerini incelemek gerekir. Yine bu konuyu incelerken, okul öncesi çocuklarının Okul öncesi çocuklarının eğitimini Türkiye'nin eğitim düzeyinden soyutlayamayız. Türkiye'de eğitim düzeyi genel hatlarıyla anlatılmadan okul öncesi eğitime geçilemez. Emperyalizme bağımlı yani bir sömürge olan ülkemizde eğitim düzeni emperyalistler için gerekli ham maddeleri çıkaran, üreten, ürünlerini, onların istedikleri tüoğruU'tuda pazarlayabilen insanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Okul öncesi eğitime de bu açıdan bakılması gereklidir. Ülkemizdeki egsmen güçler kendileri için gerekli olduğu kadarıyla getirmekten, işçi ve emekçi halkımızın çocuklarına böyle bir eğitimi gerekli bile görmemektedir. Eğitim ve öğretim programları da oligarşinin istediği biçimde düzenlenerek uygulanmaktadır. Küçük yaşlardaki bu çocuklara yoz, yabancı, ırkçı bir kültür aşılınmaya çalışılmaktadır. Türkiye ekonomisiyle, eğitimiyle, ticaretiyle, askeri anlaşmalarıyla emperyalizme bağımlı bir ülkedir.

Emperyalizme bağımlı, çarpık kapitalist açmazların eğitim düzeninde de kendini göstermektedir. Okul öncesi çocuk eğitimine bu gerçekleri bilerek yaklaşmak ve eğilmek gerekir. Ülkemizde sokağa terkedilmiş okul öncesi çocuk sayısı oldukça kabardır. Yetiştirme yurtlarında, anaokullarında, çocuk yuvalarında, bu konuda işlemlerini sürdüren resmi ve özel kuruluşların kurumlarında bulunan çocuk sayısı ve bu çocukların hangi kesim ve sınıflardan geldiği araştırma konusu edilmeliydi.

Yetiştirme yurtlarıyla, kurumlara ve yurtlara yerleştirilen ve bu yuvalar bildirgede açıklanmamıştır. «3.5 yıllık kalkınma planında okul öncesi eğitim, kaynakların sınırlılığı nedeniyle, okul öncesi eğitimin de

1995 yılına kadar modernleştirme ölçeğinde olacağı ve bunu da özel sektör teşvik edecektir; denerek bu konunun egemen güçlerce nasıl ele alındığı gösterilmektedir. Okul öncesi eğitim elbette ki, sonraki eğitimde çocuğun başarısında etken olacaktır. Çocukların beslenme koşulları, anne ve babanın sınıfsal yapısıyla, kültürel durumu, evdeki uyum ve geçimsizlik, sosyal durumda çocuğun başarı ve başarısızlığında başlıca etkenlerdir..

\Bildirgenin öneriler bölümündeki- istemlerin gerçekleştirilmesi için çaba gösterilmelidir. Halkımızın, işçilerin, tüm emekçilerin çocuklarının da okul öncesi eğitiminden yararlanmaları ve bu kurumlarda eğitimin demokratikleştirilmesiyle, ülkemizde yaşayan. Doğu halkının kendi durumlarıyla, bu tür eşitsiz durumlardan kurtarılmaları için mücadele etmek, siyasetçilerin ve demokratik kuruluşların en başta gelen görevleridir. TÖB-DER bu konuda kendine düşen görevi yerine getirmekle de yükümlüdür. Saygılar.

Hüseyin TAŞLIBOL : Değerli Arkadaşlarım,

Okul öncesi eğitim, kurultayımızın ve yaşamımızın gerçekten ağırlıklı bir bölümünü oluşturuyor. Öğrendiklerimize göre, insan- kişiliği 5-6 yaşına kadar sürmektedir. İnsan insanlararası ilişkilerinin oluşmasında okul öncesi eğitim, insan çevresi ve daha sonra yaygın eğitim olarak, bugürj için en etkili ve yaygın olan televizyon yayınları gelmektedir. Bugün örgün olarak çocuk eğitimin oranı çok düşüktür. Onun üzerinde de durmayı gerekli saymıyorum. Tüm çocuklarımızın önce ailelerinde, sonra okullarda, okul öncesi eğitimde tümüyle ailelerden ve buna ek olarak televizyon yayınlarından etkilenmektedir.

Öyleyse, burda bir arkadaşımın söylediği gibi, ilk olarak ailelerin eğitimi olmaktadır. Toplumcu bir dünyanın, toplumcu bir yaşamın ilkeleri ilkin aileden çocuklara ulaştırılacaktır ki, çocuk kişiliği bu eğitim öncesi devresinde, yani kişiliğini bulma devresinde tam olarak, eksiksiz olarak uygulanabilsin ve bugün toplumda gördüğü düzensizliği, haksızlığı, o günden silmiş olalım. Ama görülüyor ki, bugün bu alanda ana-babaların eğitimi alanında gerekli etkiyi sürdürmüş değiliz. Örneğin TÖB-DER'in* ana-babaların eğitimi alanında uyguladığı ilkeler, çabalar nedir?

Bunun dışında geniş işçi kuruluşlarının, aitelere, özellikle anaların eğitimi konusundaki - gününün büyük çoğunluğunu çocuk annesiyle geçirmektedir. Anaların eğitimi konusunda çalışmaları, konferansları ne olmaktadır? -Çocukları, televizyonda okul öncesi eğitimi etkileyen konuların, hiç biri bildiride yer almamıştır. Arkadaşlar da değinmemişler-

dir. Sanıyorum üzerinde durulması gereken nokta, televizyonun çocukları etkileyen yayınlarıdır. Bu konuda, bundan sonra TÖB-DER ve diğer devrimci kuruluşlar, televizyonun bu konudaki yayınlarına, ikincisi, ana-babaların gerçekten toplumcu eğitimden geçirilmelerine önem verilmesi gerekmektedir. Teşekkür ederim.

Avni BAYRAK : Türkiye'de okul öncesi eğitimin ele alındığı bu bildirgede ağırlık, okul öncesi eğitim kurumlarının sayısına ve bunun yeterli olup olmadığına verilmektedir. Oysa daha büyük önemle üzerinde durulması gereken, bu okullarda çocuklara verilen eğitimin niteliğidir.

Kapitalizmde herşeyin meta haline gelmesine koşut olarak, eğitim de meta haline gelmiş, bildirgede belirtildiği üzere III. Beş Yıllık Kalkınma Planında okul öncesi eğitimin özel sektör tarafından geliştirilmesi görüşüne yer verilmiştir. Yani maddi olanakları elverenler çocuklarını okul öncesi eğitim kurumlarına gönderebilecek, diğerleri ise gönderemeyecektir. Çalışan kadınların en önemli sorunlarından biri haline gelen kreş sorunu, devletin çocuk yuvalarını, kreşleri gereksinimi karşılayacak biçimde arttırmasını gerektirirken, devlet bu işi özel sektöre devrederek sorumluluktan kaçmaktadır. İşin bir yanısıdır bu. İkinci yanı, bu kurumlarda verilen eğitimin niteliğidir. İnsan kişiliğinin oluşmasında büyük önem taşıyan 0-6 yaş döneminde çocuk, kapitalizmin bireyci, mülkiyetçi dayanışmadan ve paylaşmadan uzak dünya görüşüyle eğitilmekte, yarışçı eğitim sisteminin temel ilkeleri, bu kurumlarda çocuklara be11etilmektedir. Çocuk, diğerlerinin üzerine basarak yükselmeyi öğrenmektedir. Kapitalist sistemin rekabetçi mantığı açısından son derece tutarlıdır bu. Eğitimin en genel özellikleri bunlardır ama, konunun ayrıntılı biçimde incelenmesi gerekmektedir.

Bildirge S. 9'da dengesiz gelir dağılımı ve geleneksel toplumdaki endüstriyel topluma geçememenin yarattığı sorunların düşük eğitim düzeyini yarattığı söylenmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç, gelişmiş kapitalist ülkelerde yani «gelir dağılımını ıbejli ölçülerde dengelemiş endüstriyel toplumlarda» okul öncesi eğitimin yeterli duruma getirilmiş olduğudur. Bunun doğru olduğunu söylemek güçtür. Çünkü gelişmiş kapitalist ülkelerde de, okul öncesi eğitim kurumları ağırlıkla özel sektöre bırakılmış. Çok yüksek fiyatlar talep eden bu kurumların yanısıra, devlete ait kurumlar sayıca az olduğundan, gereksinimi karşılamaktan uzak kalmıştır. Batı ülkelerinde de çalışan kadınlar açısından kreş önemli bir sorun konumunu korumaktadır. Ayrıca okul öncesi eğitim olanaklarından sadece çalışan kadınların çocuklarının değil, tüm çocukların yararlanabilmesi gerekli dıbnıdır.

Kadının üretim sürecinde ve toplumsal yaşamda aktif bir rol oynamasına önem verilmesi gereken sosyalist toplumlarda da, bu sorunun çözülmüş olduğunu öne sürmek güçtür. SSCB, 1969 Ekonomik Kalkınma Plânı-

nın Gerçekleşmesi Hakkında, Merkez İstatistik Kurumunun Raporuna göre kentlerdeki çocukların % 70'i okul öncesi eğitim olanaklarından yararlanabilmektedir. Bu oranı kırsal kesimlerde daha da düşmektedir. Özellikle sosyalist insanın yaratılması açısından eğitimin büyük önem taşıdığı sosyalist toplumlarda, gerek okul öncesi eğitimin gerek diğer eğitim kurumlarının geliştirilmesi ve yetkinleştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Fevzi CEYLAN : Bildirge belli verilere dayanılarak hazırlanmış, ancak sınıfsal açıdan okul öncesi eğitime gereken açıklık getirilememiş ve okul öncesi eğitimden yararlananların sınıfsal konumları oransal olarak verilmemiştir.

Bildirgede de belirtildiği gibi Türkiye'de okul öncesi eğitim sorunlarına geçmeden önce aile ve toplum yapısı ve bunların maddi temellerini incelemek gerekir. Aynı şekilde konuyu Türkiye'nin eğitim düzeninden de soyutlayanlayız.

Emperyalizme bağımlı bir yarı - sömürge olan ülkemizde! eğitim düzeni, emperyalistler için gerekli hammaddeleri çıkaran, üreten, ürünlerini onların istekleri doğrultusunda pazarlayabilen insanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Okul öncesi eğitime de bu açıdan baktığımızda işçi ve emekçi çocuklarının oligarşinin istediği biçimde eğitim ve öğretime tabi tutulduklarını görmekteyiz. Küçük yaşlardaki bu çocuklara, yoz, ırkçı bir kültür aşılanmaya çalışılmaktadır.

Ülkemizin emperyalizme bağımlı çarpık kapitalist yapısı, eğitim düzenine de aynen yansımaktadır. Okul öncesi çocukların eğitimine bu gerçekleri bilerek yaklaşmak ve eğilmek gerekir. Ülkemizde sokağa terk edilmiş okul öncesi çocuk sayısı oldukça kabarıktır. Yetiştirme yurtlarında, anaokul ve sınıflarında, çocuk yuvalarında birtakım resmi ve özel kuruluşların eğitim kurumlarındaki çocukların sayısı ve sınıfsal konumları araştırma konusu edilmelidir. Oysa bildirgede bu konuya hiç değinilmemektedir.

III. 5 Yıllık Kalkınma Planında «okul öncesi eğitim, kaynakların sınırlılığı nedeniyle, okul öncesi eğitimin de 1995 yılına kadar ... model geliştirme ölçeğinde dıcağı ve bu model çerçevesinde özel sektörün teşvik edileceği...» söylenmektedir. Bu ifade, egemen sınıfların okul öncesi eğitime nasıl yaklaştıklarını göstermektedir.

Okul öncesi eğitim çocuğun sonraki eğitimde göstereceği başarıya da çok önemli bir etkide bulunur. Çocukların beslenme koşulları, ana-babalarının sınıfsal ve kültürel durumuyla, ailedeki uyum veya geçimsizlikle, toplumsal çevre vb. başarı üzerinde önemli etkilerde bulunur. Sınıfsal

yapının, başarıyı veya başarısızlığı etkileyen en önemli etken olduğu oranlarla ifade edilmelidir. Örneğin, ülkemizde varlıklı aile çocuklarının başarısızlık oranı % 3, orta halli aile çocuklarının % 24, yoksul aile çocuklarının % 73 olması durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Bildirgenin, son bölümündeki taleplerin gerçekleştirilmesi için çaba gösterilmelidir. Okul öncesi eğitim kurumlarının, ticari kuruluşlar haline getirilmesine özellikle karşı çıkılmalıdır. Bu konuda en büyük görev eğitim emekçilerine ve onların örgütü olan TÖB-DER'e düşmektedir.

Yüksel ER : Sayın konuklar, değerli delege arkadaşlarım,

Okul öncesi eğitimin bozukluğu, genel olarak çarpık kapitalist üretim biçiminden kaynaklanmaktadır. Okul öncesi eğitimi, yaygın ve örgün eğitimden soyutlayanlarız. Bunlar bir birleriyle etkileşim halinde, bir diyalektik bütün oluştururlar. Bu nedenle bozuk olan eğitim sisteminin bozukluğunu, eğitimin her köşesinde açık bir şekilde gözleyebiliriz.

Okul öncesi eğitimdeki sorunların çözümlenebilmesinde, yani okul çağına gelmemiş olan çocukların eğitiminin sağlanabilmesi için, toplumun ve buna bağımlı olarak ailenin temel bir eğitimden geçmesi zorunludur. Çünkü insanı belirleyen içinde bulunduğu maddi koşullardır. Bu nedenle çocuğun içinde yetiştiği çevre ve okula gelinceye değin o çevrenin etkisi altında kalması, ilkönce çevrenin maddi öğelerinin düzeltilmesi /\e mümkündür. Onun içindir ki, tüm halkın temel eğitimden geçirilmesi sorunun çözülmesinde düğüm noktasını oluşturmaktadır.

Yukarda belirttiğimiz nedenlerden ötürü anaokul ve sınıfları ülkemizdeki yapı içinde okul öncesi eğitimin temel noktaları olamaz. Toplumun kültür düzeyi gözönüne alınırsa durum açığa çıkmaktadır. Bunun için temel olarak, HALKIN TEMEL EĞİTİMİ'nin alınması sorunun çözümlenmesini de beraberinde getirecektir.

Kaldı ki anaokul ve sınıfları, verilen istatistik? rakamlardan anlaşılacağı gibi, bir avuç mutlu azınlığın çocuklarının eğitimine yöneliktir. Oralarda gecekondularda oturan proleterlerin çocukları değil, oralarda kazma sallayan köylülerimizin çocukları değil, oralarda kısacası emekçilerin çocukları değil, hakim sınıfların çocukları bulunmaktadır.

Bildirgenin sonuç bölümünde sayfa 19'da şöyle yazılmaktadır: «Özel sektör kırsal bölgelere bu hizmeti götürmediği gibi, işçi sınıfına da bu hizmeti verememiştir.» Buradan çıkan anlam ise şudur: Sanki egemen sınıf bu sorunu çözümlmek istiyor da, olanaklar elvermediğinden çözümlenemiyor gibi bir yanlış anlamaya neden olacaktır. Özünde egemen sınıf işçi sınıfı ve emekçi'lerin bu sorununu çözümlemez. Hakim sınıflar işçi ve

emekçi çocuklarının bilinçlenmesini istemez. Çünkü onlar bilinçlendikçe kendi sonu yaklaşacak, genç ve yeni nesillerin kendisine karşı mücadelesini engelleyemeyecektir.

Onlar ne denli emekçi halkımızın çocuklarının bilinçlenmesini istemezse istemesinler, halkının öğretmenleri, halkının çocuklarını bilinçlendirerek, devrim mücadelesince yer almasını sağlayacaktır.

Çeşitli bölgeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel etkenlerin neler olduğu belirtilmeksizin hesaba katılması gerektiği söylenmektedir. Bu ayrılıklar nelerdir?

Bunun doğal sonucu olarak ülkemizdeki.....sorununa değinilmemektedir. Devrimci olmanın kriterlerinden biri de «Ulusların kendi kaderlerini tayin» hakkını tartımak ve savunmaktır. Okul öncesi çevresinde ayrı kültür ve özellikleri taşıyan.....çocuklarının okula geldiğinde ayrı dille öğrenim yapması sorun oluşturmaktadır. Biz devrimciler, herkesin anadilde öğrenim yapma hakkını savunmak zorundayız. Eğer birlikte mücadeleyi kararlı bir şekilde sürdürmek istiyorsak, bu bizler için kaçınılmaz bir görevdir.

Bir diğer sorun da, üstyapıda varolan feodal kültürün toplumu etkilemesi sonucu, okul öncesi dönemde özellikle kırsal alanda kuran kursları ve benzeri yerlerin bulunması, çocukların, burada gerici, ezberci bir yapıda şartlandırılması sözkonusudur. Bu konunun da gerekli inceleme yapılarak açıklığa kavuşturulmasında yarar görüyorum. Saygılarımla...

SUNUCUNUN ELEŞTİRİLERE VERDİĞİ YANITLAR

Hüseyin SOLGUN : Arkadaşlara teşekkür ederim. Anaokulu, anasınıfı çeşitli alanlarda uygulanmakta, yalnız ayrı ayrı programları olmaktadır. Örneğin tümü ayrı program uygulamakta. Kız enstitülerinde uygulama anaokulunun amaçlarını -müsadenizle- biraz önce okudum, şimdi okuyayım- Anaokulunun uygulama amacı mı oluyor, yoksa Kız Teknik Öğretmen Okulunun uygulamalarına göre öğrencilerin amacı ne oluyor? Uygulama anasınıflarının birinci amacı şudur: Uygulamü anaokulu, okul öncesi eğitim alanında öğretmen olacak, köyde çalışacak öğrencilere okul öncesi çağın koşullarını gözleme, inceleme, çocuk gelişiminin temel ilkelerini kavrama planlarını sağlamak ve onlara okul öncesi eğitimde deney kazandırmak amacını güder.

Burada açılan anaokulları bir amaç olarak gözetiliyor başta. Yani anasınıfının amacı değil, Kız Teknik Öğretmen Okullarının okumasına bunlar bir araçtır. Araç olarak kullanılıyor. Ama burada ana amaç olarak belirtiliyor... Anaokullarının amaçlarını, içeriğini, yöntemlerini buraya almadım. Almaya da gerek görmedim. Çünkü her okulun ayrı ayrı programları ve içeriği vardır. Bilmiyorum buraya getirip şu kısa süre içerisinde aktarmama gerek var mıydı. Ona gerek görmedim.

Bir nokta da şudur: «Dengesiz gelir dağılımı, (9. sayfada) geleneksel toplumdan endüstriyel topluma geçmemenin yarattığı sorunlar, düşük eğitim- düzeyini yaratmaktadır» cümlesini almışlar. Ama devam ediyor, lütfen paragrafı okurlarsa, bunun sonucu olarak da eğitimin üretime dönüşümü ilkesi askıda kalmaktadır diyoruz. Evet, oyuncak bujama-yan bu yaştaki çocuklar, oyuncaklardan yeni yeni oyuncaklar, yeni şekiller üretemeyen öğrenci, ileride büyüdüğü zaman üretime geçemez, yapamaz. Paragrafı tam olarak okumakta yarar var, cümleyi çıkarıp bütünü bırakmak eleştiriye pek uygun düşmüyor.

Yüksel arkadaşımızın söylediklerine katılıyorum. Mutlaka Türkçenin dışında konuşulan diller ve bu aileye bağlı olan çocukların anadili olmayan bir dil üzerinde eğitim yapması, tamamen öğretim yapılıyor. Çünkü sayfayı ters çevirelim; Türkçe bilmeyen bir aile çocuğunu oluşturalım ve öyle bir anasınıfına verelim, onlar orada Türkçeyi öğrenciler şeklinde bir eğitim öğretim düzeni koyduğunuzda, tabii ki karşı tarafa da aynı zorunluk çıkmaktadır, bu çocuklar aynı zorlukla karşılaşmaktadırlar ve burada eğitim için önce araç değildi, önce dil öğretimi yapılır, peki 0,6 yaş çocukları için hiç bir ülkede öğretim yapılmamaktadır, sadece eği-

tim üzerinde durulmaktadır. Öğretime geçtiğiniz zaman, çocukların kişiliğinde bazı yan davranışlar geliştirir.

Bu bakımdan dil öğretimini, anasınıflarında, kendi anadillerinin yanında, öteki dili öğretme, hem program, yönünden, hem de çocukların yetiştirme açısından, sakıncaları çeşitli toplantılarda eleştiriliyor. Suat OLGUÇ arkadaşımızın belirttikleri gibi, biz bu çalışmaya başladığımız zaman Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına gittim, yalnız Düzenleme Kurulunun bize önerdiği gibi değil durum: Zira kurumlar bir araştırması olarak bizi içeri alamamakta, izin istemekte, onay yazısı. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının ağustos ayında çıkan bir araştırması ve bu araştırmaya bağlı istatistik bilgileri ve -kaynaklarını elde ettim- düzenleme kuruluna raporumu sunduğum zaman, ağustos ayında çıkan yazımı da ekleyip vereceğim. Böylece kreş ve yetiştirme yurtlarına bağlı anasınıfı ve anaokullarına ilişkin olan bilgiyi de toplamış oluruz. Söyleyeceklerim bundan ibarettir, teşekkür ederim.

ÇOCUK EDEBİYATI

Fakir BAYKURT

Çocuk Edebiyatı konusuna, bir ana politikanın ayrıntılarından biri olarak bakmak gerekir. Ama önemli bir ayrıntı.,

Ülkenin ekonomisine egemen olan sınıfın yönetimde, eğitimde, edebiyatta varolan etki ve güdümü ne ise, çocuk edebiyatı konusunda da bu etki ve güdüm, doğrudan yada dolaylı olarak, her zaman görülür.

Genel eğitim ve edebiyattan ayrı bir çocuk edebiyatı düşünmenin eksikliği, hattâ olanaksızlığı uzun boylu tartışılacak bir sorun olmadığı gibi, ülkenin ekonomi ve politikasından bağımsız bir çocuk edebiyatı da düşünülemez.

Konuya büyük önem verip, «her şeyden önce çocuk edebiyatı» gibi yaklaşımlar bizi daha işin başında abartık yanlışlıklara götürebilir.

Böylece, çocuk edebiyatının konumu belirlenmiş oluyor: Öteki toplumsal, eğitsel, sanatsal sorunlar arasında çocuk edebiyatının yeri bir «ayrıntı.»dtf.

Bir «ayrıntı»dır diye çocuk edebiyatının önemini küçümsemek yanlıştır. Her toplumun en kalabalık kesimini çocuklar oluşturur. Çocuk yayınlarını bir sürüm ve kâr konusu olarak düşünürseniz, yetişkinlere yönelik yapıtların 5.10 binlik baskıları iki üç yılda zor tükenirken, okul öncesi ve okul çağı çocukları için çok sayıda basılmış yayınlarını kısa sürede kapışıldıklarını görürsünüz. Sadece ilkokul çocukları kendi ülkemizde 7 milyondur. Komşu sosyalist ülkelerde çocuk dergi ve gazetelelerinin baskı sayıları yüz binlerle, milyonlarla anlatılıyor. Başarılı çocuk kitapları da öyle...

Bu alana karcı bir tavırla üşüşen kapitalist toplum yayımcıları, çocuk yayınlarını düğme yada sandviç satışı gibi ticaret örnekleriyle eş değerde görürler. Yararlı olan, gerekli olan ne ise onu verelim diye değil, hızla satılarak en çok kâr sağlayacak ise onu sürelim diye düşünürler. Egemen sınıf ideolojisini yayınlara katmak da hemen bunun yanısıra ortaya çıkar. Tütün, içki, oyun alışkanlığı gibi, bol resimli, heceyanlı, vurdu kırdılı, aşağılık komplekslerine uygun, üstünlük gururlarını okşayıcı, nefes kesen nitelikteki içeriğiyle bir yayın endüstrisi daha yaşamın erken basamaklarında bulunan körpel milyonları sarar. Bunun içinden çıkmak, çıkabilmek, çocuklar ve ana babalar için zordur. Çocuk edebiyatı, sadece kendi toplumlarının, satın alma isteği uyarılmış çocuk kitlesi için değil, dış ülkelerin körpe kuşakları için de bir yayılmacı (emperya-

list) kültür aracı olarak etkinlik sağlar... «Kadere karşı gelinmez, güçlünün yayında yer almak gerekir, ibeş parmağın beşi bir değildir, çalışkan ve itaatli ol, büyüklerin gözüne gir, eski köye yeni âdet getirme, böyle gelmiş 'böyle gider, kızıl derililer, siyahlar, az gelişmiş sömürge ülke insanları haksız, beyazlar haklıdır...» yollu görüşler, kâr getiren alanlarda gelecek kuşakların zihinlerine ekilmiş olur.

Kendi yurdumuzda da böylö değil mi? Resimleri dışarda basılmış, metinleri içerde şipşak ayarlanmış, çırpıştırma yarı derleme hikâye ve mäsallardan o'luşan pek çok yayının içeriği, sınıfçı, ırkçı, emperyalist, feodal, dinci, şeriatçı, padişahçı görüşlerle doludur. Özel girişimci yayınevleri, devletin bilerek boş bıraktığı bu geniş alanda birer taşla ikişer kuş vururlar. Hem kârlarını sağlar, hem de haklı bir dünyanın bugünkü ve yarınki yurttaşları için zararlı olan görüş'lerin yayımını yaparlar.

Türkiye'de çocuk edebiyatı genellikle, egemen sınıfın kültür ve eğitim politikasına uygun olarak dışa bağımlı, tek yanlı sınıfsal etkilemelere açık bir alan halindedir. Emeği en yüce değer sayan, bağımsızlıkçı, demokrat görüşlere, yakın zamana kadar sınıksıkı kapalı tutulmuştur. Her türlü heyecansal etkilemeye hazır, son derece duyarlı yaştaki çocuklara kolayca benimsetilen görüşlerin karşısına daha güzel bir dünya isteyen yayınlar yeter ölçüde çıkamamıştır.

Böyle bir işi bugüne kadar devletim yapmasının son derece yanlış ve zararlı olacağı dönemler yaşanmıştır. Devlet kimin elinde? Niteliği ne? O devlet bir de çocuk edebiyatı yayınları yaparsa ne olur?

Kooperatifler, dernekler, sendikalar, öteki meslek kuruluşları bu konuya zaman zaman ilgi göstermek istemişler, bir yandan işlerinin çokluğu, bir yanda iki yılda değişen yönetim kurullarının yarattığı kopukluk nedeniyle, esaslı bir başlangıç ve başarı örneği ortaya koyamamışlardır. Belirttiğim engeller asılsa da bu kuruluşlar aracılığıyla elde edilecek sonuçların yeterli olacağından kuşku duymak gerekir. Çocuk edebiyatı alanında yapılacak yayınların piyasada tutanabilmesi için, yazım, çizim, kâğıt, karton, ibaskı, dağıtım gibi açılardan «kaliteli» olması zorunludur. Bu da her şeyden önce büyük sermaye ve işletme olanakları ister. Dağıtım ve satış için son derece gerçekçi olmak zorunludur. Baştaki devlet, temsil ettiği egemen sınıf ideolojisiyle çelişen yayınların okullara, çocuklara ulaşmasını her zaman engelleyebilir. Yürürlükteki üretim biçimi değiştirilmeden yapılacak, yapılabilecek işlerle, bu üretim biçimi ileri doğru değiştirildikten sonra yapılabilecek işler ayrı ayrıdır. Egemen üretim biçiminin kapitalist olduğu toplumlarda, bu işi özel girişimci yayımevieriyle yürütmekten kaçınmak gerçekçi bir tutum değildir. Piyasa-

ya, «rekabet» koşullarına uygun, kaliteli, ucuz çocuk yayınları sürebilmenin bütün koşullarını iyi düşünüp saptamak gerekir. Bugün için öğretmenler, kendi meslek kuruluşları olan «TÖB-DER»in öncülüğünde çok hisseli bir şirketi bu iş için geliştirmeyi düşünebilirler. Katılma ve destekleme yeter düzeyde olursa, merkezde oluşturulacak yazım, çizim, redaksiyon, basım ve satış kolları tutarlı bir eşgüdüm anlayışı içinde çalışarak yurt ölçüsünde başarı kazanabilirler. Elde edilecek kârla dergiler çıkarılabilir, çocuk kitapları açılabilir, çocuk edebiyatını geliştirici ödüller konup yarışmalar düzenlenebilir.

Sosyalist toplumlarda devletin ve toplumdan yana Kooperatiflerin bu işe yatırım yaptıklarını, destek olduklarını biliyoruz. Oralarda zorluklar sadece sanat değeri yüksek, daha iyi, daha güzel yapıtların yaratılması alanında görülmektedir. Baskı, dağıtım, maliyet konularındaki sorunlar geniş ölçüde çözülmüştür.

Hangi üretim biçimi içinde olursa olsun çocuk edebiyatının ortak evrensel bazı ilke ve ölçüleri olduğunu unutmamak gerekir :

Çocuk edebiyatı, öncelikle bilgi veren, çocuğa şu yada bu yöndeki görüşlerin erkenden benimsetilmesine yarayan, Bir araç değildir. Ruhbiümin, eğitim biliminin ortaya koyduğu yeni bilgilere göre çocuk, doğduğu andan başlayarak gelişen, kendine göre duyarlı, devingen bir varlıktır. Çocuk, küçük insan, yada yarınki insanın boş bir kalıbı değildir, algı gücü sınırlı, deney'leri, duyarlılığı, istekleri genellikle yetişkinlerden farklı bir yaratık... Onu ne «küçüktür» diye büyüklerden aşağı bir noktaya yerleştirip «masal bebek» olarak görmeli ne de olduğundan fazla abartıp büyüğe verilen her kitabı ona da verebiliriz, ilgililenir, anlar deyip ağır zorluklara koşmalı. «Nasıl çocuklar için ayrı bir göz yüzü, ayrı bir deniz yoksa, ayrı bir çocuk edebiyatı da olamaz!» deyip konuyu yadsımamalıdır. Algı gücü ve deney birikimi yetişkinlerden farklı olduğu için çocuk edebiyatı ve yayınlarına gereksinme vardır.

Bir örnek :

Büyük kardeşi ilkokul 2'ye giden 6 yaşındaki G, ana okuluna gidiyor. Resim yapıyor. Resimlerini gördüm, Pastel boya ile resim kâğıtlarına yapılmış coşkun resimler. Nisan ayında bir gün kırdaki kendisiyle yürüdük. Doğa, yeşil çimen, sarı, kırmızı, mor çiçeklerle örtülmüştü. Onun resimindeki renkleri düşünerek : «Bak ne güzel, bunların da resimlerini yap!» dedim. «Olmaz!» dedi. «Niçin olmaz?» Şu karşılığı verdi: «Çünkü bu kırlar çok geniş, kâğıda sığmaz, büyük kâğıt olmalı, bu kadar kâğıt bulunur mu?»

Dünyaya bütüncü görüşle bakmakta olan çocuğun, son derece parçacı motifler olan resim ve yazıya geçerek soyut bir dünyada iletişim kurabilmesi zaman işidir.

Ona ilk evrelerde yaşına göre, bol resimli, az yazılı, giderek bu oranların değiştiği yayınlar vermek gerekir. Başlangıçta öncelikle bilgi değil, tat veren, hoşlandıran, duygulandıran, kitap okumayı sevdiren yayınlar vermeli, bilgi içeriğe giderek katılmalı, dozu azdan çoğa doğru geliştirilmelidir. Bu yayınların amacı, çocukları okumaya alıştırmak, onlara kitabı sevdirmek, giderek ileride okuyan, yazan, düşünen, konuşan, eleştiren, eleştiriye acık, düşüncesini savunan «kültür insanı» olmasında yardımcıdır.

Çocuk edebiyatı yayınlarını ille kahramanı çocuklardan oluşan hikâye ve romanlar, yada masal türünde kitaplar olarak anlamak gerekmez. Her yaştan, her ulus, din ve meslektan insan, çocuk roman ve hikâyelerine konu olabileceği gibi, roman, hikâye, masal türlerinin dışındaki türlerde de çocuk yayınları tasarlanıp yazılabilir. Bunda zorunluk vardır, çünkü bir toplumun çocuklarını sadece masal, hikâye, yada romanla yetiştirip öteki türlerle karşılaşmamış ya da az karşılaşmış halde büyütme yanlıştır. Geçmişte ve bugün, kendi toplumu ve bütün insanlık için olumlu işler başarmış ünlülerin yaşam öyküleri, tarihsel konular, ilgi çekici coğrafya, bilim ve teknik konularını açıklayan yayınlar yaşlarına uygun olarak hazırlanıp çocuklara ulaştırılmalıdır.

Ünlü klâsiklerin özetlenerek, denetimli sözcük listelerine uygun bir anlatımla, resimli baskılarının çocuklar için sanıldığı derecede yararlı oldukları kanısında değilim. Az ölçüde, bu tür yapıtlardan secilmemiş parçaların yada bütünlerinin yayınlanması yararlı olabilir.

Bir toplumda çocuk edebiyatı yayınlarını geniş ölçüde çeviri kitaplara dayandırmak, sonuçta, kültür emperyalizmine yol vermek sayılacağından, son derece sakıncalıdır. Çocuk yayınları arasında yerli yapıtlar, çocuk yayınlarında daha geniş yer tutmalıdır. Ünlü ve olgun yazarların, çocuklar için de kitaplar yazmağa özendirilmesi gerekir. Yazarların bu konudaki çekingenliği ve nazlanması kırılmalıdır. 1965'te ziyaret ettiğim Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nde yaşamını çocuk edebiyatına veren Dora Gabe ile yaptığım görüşmede kendisi bana, «Bütün büyük yazarlar, aynı zamanda çocuklar için de bir şeyler yazmışlardır!» demişti. Meslekdaşımın bu sözünü bir sefer daha yinelerken, pek çok büyük yazarın da yaşamlarını sadece çocuklar için yazmağa adadıklarını eklemekten kendimi alamıyorum.

İçinde yaşadığımız günlerde; ülkemizin ve dünyamızın taşıdığı kötülüklerden arındırılması, değiştirilmesi bilincin uyandırıcı, çalışmayı, emeği ve değer üreten insanı sevdirci, bağımsızlık savaşlarında halkın yenilmezliğini kanıtlayıcı, daha iyi bir dünya için savaşım azmini artırıcı, barışçı, demokrasiden, eşitlikten, özgürlükten yana çocuk edebiyatı yapıtlarının, her evredeki çocukların yaşına, duyarlığına, algı ve düşgücüne uygun olarak yazılması, sanatçının kendine seçtiği yola aykırı değil, o yola uygun çalışmalarıdır.

Bunun için öğretmenlerle yazarlar, verimli işbirliği örnekleri ortaya koyabilirler. Öğretmenler çoouğu gözleyen ve inceleyen yazılarıyla yazarları uyabilir, derleyecekleri gereçlerle, önerileriyle, eleştirileriyle, onları destekleyebilirler.

Çocuk yayınlarında yazarı tek başına çalıştırmak yeterli' değildir. Çizeri ondan ayırmadan, hattâ yazar-çizer-bir de ruhbilim ve eğitim bilimin çocukla, edebiyatla Hgili.ölçü ve ilkelerini iyi bilen, bu alanda deney sahibi redaktör üçlüsünün zaman zaman bir araya gelerek çalışmalarına, böylece çocuğa yöneltilecek yapıtı kusurlarından arındırıp olgunlaştırmağa gereklik vardır.

«Benden kitap istediler, oturup iki gecede yazıverdim!» diyen profesyonel yazar, sadece kendine yeterinden çok güvenme yönünden kusurlu değil, avnı zamanda iki gecede kitap yazdığı o alanı ve çocukları bilmiyor demektir. Yetişkinler için hazırlanan bir kitaba gösterilen titizliğin daha çoou çocuklar için hazırlanan kitaba gösterilmelidir. Çocuklar kusurları, hataları, hattâ içtenlikten uzak, saygıaltı tavırları yetişkinlerden daha iyi görürler. Çünkü onlar yetişkinlerden daha duyarfidırlar. Eleştirme ve değerlendirme yetenekleri körelmemiştir... Hatta, yazar-çizer-redaktör üçlüsü, kitabı yayınlamadan önce bir kez de, yarın onun okuru olacak çocuk gruplarından biriyle oturup topluca gözden geçirmeli, bir eleştirme ve değerlendirmesini daha yapmalıdırlar.

Çizerle işbirliğine duyulan gereksinme, sadece kitabı daha iyi süsleyebilmek için değildir. Çekici renklerle, sanatlıca çizgilerle bir kitabı rafta yada vitrinde, «Al beni! Al beni!» diye yırtınır hale getirmek kolay olabilir, fakat öyle yanlışlıklar da yapılabilir ki, çizerler, yazarlar ve yayıncılar çocukların gözünde sınıfta kalırlar.

Ünlü ozan F. Hüsnü Dağlarca'nın «Balina ile Mandalina» adlı kitabını böyle bir yanlış resimleme örneği olarak gösterebilirim. Dağlarca'nın bu şiir-öyküsü, Kuzey Denizlerine düşmüş Antalyalı bir mandalinanın, sevgi dolu bir balina tarafından, deniz yoluyla ve Cebelitarık boğazından geçirilerek Antalya önlerine bırakılmasını anlatır. Dönüşünde balıkçılar

balınayı avlayıp öldürürler... Burada çizer, balınayı başı solda, kuyruğu sağda, yani hep yandan görmüş ve çizmiştir. Öyle kolayına gelmiş yada öyle güzel görmüş olabilir. Fakat dünya haritasını da tıpkı kitap gibi karşısına alan çocuk, balınanın geliş ve dönüş yollarında aynı yönden ve yandan görünmesini kabul edebilir mi? Hele kıyadaki evlerin de bu yön duygusundan habersizmiş gibi çizilmesi temelli bir yanlışlıktır. Sözü ettiğim işbirliği yapılmış olsaydı bu yanlışlıklar temizlenebilirdi.'

Çocuk edebiyatı ve yayınları konusunda sözlenecek, tartışılacak çok yan ve ayrıntı vardır. Sürenin sınırları içinde bunların hepsini dile getirme olanağı yoktur. «Bir ana politikanın ayrıntısı» olarak gördüğüm çocuk edebiyatını, çocuk kitaplıkları, çocuk tatil siteleri gibi çocuğa ilişkin öteki ayrıntılarla birlikte düşünüp sistemleştirmeğe de gereklik vardır.

Çocuk edebiyatı konusunu açıklarken bir «tarihçe» yapmadım. Geçmişte kalan ve bugün çekilen en mütevazi emeği bile burada saygı ile anmak isterim. Gene de yapılanların son derece az ve yetersiz olduğunu söylemek bir zorunluluktur. Seminer, açık oturum, tartışma, bildiri, komisyon çalışmaları yapılmış ve yapılmakta olmasına karşın az ve yetersiz.

T A R T I Ő M A L A R

Ali ÜNÜVAR : Yazar bildirmede sayfa 6'da «Çocuk edebiyatı öncelikle bilgi veren, çocuğa Şu yada tou yöndeki görüşlerin erkenden benimselmesine yarayan bir araç değildir» demektedir. Birinci eleŐtirimiz bu yönde, Şu bir gerçektir ki kapitalist sistem çocuklar da dahil tüm insanlarda devletin resmi eğitim kurumlarının yanısıra kitle iletişim araçları aracılığıyla düzene uygun kafalar oluŐturma çabasıdadır. Çocuklar ise bu araçların etkilerine en açık varlıklardır. Bilimsel açıdan çocuklar 0 ile 5 yaş arası ailelerinden aldıkları etkileŐimleri tüm yaşam boyu taşımaktadır. Kaldı ki amaçlı olarak beyin yıkama araçlarıyla yapılan yayımlarla kolaylıkla etkilenecek, sisteme yeni aday insanlar olacaktır. YetiŐen bu insanların bilinçlendiklerinde kapitalizmin kiŐiliklerindeki yaz özelliklerini atabilmeleri ve öz devrimlerini yapabilmeleri uzun zaman alacak bu da mücadelemizin ivmesini azaltan bir etmen olacaktır. Bu anlamda çocuk edebiyatına verilmesi gereken önem artıyor.

Ülkemizde çok bilinen genç beyinlere ırkçı, Őoven, asimilasyon politikası götüren Tommiks, Teksas, Karaoğlan, gibi dergiler ve MHi Eğitim Bakanlığınca yayınlanan İleri Yavrukurt, Ülkücü Ali gibi kitaplar sistemin kadına meta ve süs eŐyası gibi bakan bakış açısını aŐılayan AyŐegül ve benzeri çocuk kitapları, emperyalist ve gerici özü fark edilemeden büyüklerce de okunan ve izlenen Walt Disney'in çizgi roman ve filimleri kapitalizmin düzene uygun kafalar oluŐurmaya yönelik çabalarının çocuk edebiyatına dek uzanan örnekleridir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Çocukların önemi büyüktür. Onlar emekçi halkların kurtuluŐ davasına aday birer nefer ve canlarımız pahasına kuracağımız bir dünyanın insanları olacaktır. Bu konuda eğitim emekçilerine yoğun görevler düşüyor. Eğitim emekçileri diyalektik yaklaŐımlarla sosyalist insan yaratacak olgunlukta ve çocuk dünyasına göre ve onu geliŐtiren yapıtlarla bu edebiyat alanına el atmalıdırlar.

Çocuk edebiyatı çocuklara, insanlar arasında dostluk, sevgi, özveri ilişkilerinin egemen olduğu sosyalist toplumun, bireyci, bencil, çıkarıcı iliŐkilerin egemen olduğu kapitalist toplumdan çok daha üstün olduğunu kavratmalı, bu düzen içinde haksızlıklara karşı çıkmayı, birlikteliğin ve dayanıŐmanın mücadelede insanları güçlü kıldığını öğretmelidir. Ama bu, çocuğun her okumak istediği Şeyi yetişkinlerin seçmesi değil, tavrını emekçi halklardan yana koymuŐ bir dizi yayın içinden çocuğa kendi istediğini seçme olanağının tanınmasıdır.

Sayfa 8'de «Bir toplumda çocuk edebiyatı yayıklarını geniş ölçüde çeviri kitaplarına dayandırmak, sonuçta kültür emperyalizmime yol vermek

sayılacağından son derece sakıncalıdır» deniyor. Çeviri yayınlar üzerine böylesine genellemelere gitmekte sakıncalıdır. Burada belirleyici olan çevrilen yayınların niteliğidir. Eğer çevrilenler ilerici öze sahip kitaplar ise, dünya çocukları arasında dayanışma ve kardeşlik duygularını güçlendirmeye yönelik ise kültür emperyalizminden söz etmek anlamsızdır.

Sonuçta şu bir gerçektir ki; tüm alanlarda olduğu gibi eğitim kurumlarının yayınlarında ve çocuk edebiyatı alanında egemen sınıfların çıkarlarına hizmet eden yayınların son bulması emperyalizme ekonomik ve siyasi bakımlardan bağımlı yeni sömürge bir ülke olan ülkemizde iktidarın emekçi halkların eline geçmesi ile mümkün olacaktır.

Necati KÜBİN : Bir makale havası içinde, araştırma ve incelemeye dayanmadan hazırlanıp sunulan «Çocuk Edebiyatı» bildirgesi eksikliklerle dolu olduğu gibi bazı önemli yanlışlıkları da içermektedir.

Bildirgede «... Öteki toplumsal, eğitsel, sanatsal sorunlar arasında çocuk edebiyatının yeri bir (ayrıntı) dır» deniliyor. Her ne kadar «...bir ayrıntıdır diye çocuk edebiyatının önemini küçümsemek yanlıştır» deniliyorsa da, bildirinin çocuk edebiyatının abartılmasına karşı olduğu belirtilmektedir. Çocuk Edebiyatı bizce, bir ayrıntı olarak değil, ülkemizde şimdiye kadar gereken önemin verilmediği önemli bir konu olarak değerlendirilmelidir.

Fakir BAYKURT'un yerli ve yabancı çocuk edebiyatına bakışında yanlış anlaşılmalara neden olabilecek yanlışlar bulunmaktadır. Örneğin; «Bir toplumda çocuk edebiyatı yayınlarını geniş ölçüde çeviri kitaplarına dayandırmak, sonuçta, kültür emperyalizmine yol vermek sayılacağından son derece sakıncalıdır» demektedir. Aslında «Kültür Emperyalizmi» kavramı olarak yanlıştır. Emperyalizm her alanda olduğu gibi, o ülkeye kültürüyle de girer. Biz buna emperyalizmin kültürel etkileri veya uzantıları da diyebiliriz, ama kültür emperyalizmi diyemeyiz. İşçi sınıfı bilimini kendine kılavuz edinmiş yabancı yazarların yarattığı çocuk edebiyatı eserleri çevrilerek çocuklarımıza sunulduğunda «sonuçta kültür emperyalizmine» nasıl hizmet edilmiş olunur?

Her yerli yazarımızın çocuk edebiyatı alanında verdiği (örneğin idealist felsefeyi savunan) eserleri biz «yerli» diye benimseyebilir miyiz ? Ölçüt, yerli ve yabancı çocuk edebiyatı olarak konulamaz. Bizim için ölçüt işçi sınıfının yanında olup olmamaktadır.

Bildirgenin gördüğümüz eksikliklerini tamamlamak açısından Bazı konular; yeniden ele almakta yarar görüyoruz.

Sanatın ve edebiyatın evrenselliği yanında özgül yanları da vardır. Bu, çocuk edebiyatı için de geçerlidir.

Dünyada yaşayan bütün çocukların; evrensel sorunlarıyla birlikte kendi ülkelerinin toplum ve yönetim biçimlerinden kaynaklanan kendine özgü sorunları vardır. Bu sorunlar o ülkelerin çocuk edebiyatlarında doğal olarak yansımaktadır. Emperyalist - kapitalist, sömürge ve yarı sömürge ülkelerdeki çocukların sorunları ve olaylara bakış açılarıyla sosyalist ülkelerdeki çocukların sorunları ve olaylara bakışları ayrı ayrı olacaktır.

Bütün ülkelerdeki çocukların doğa ve toplum olaylarına duydukları ilgi ve sonuçta amaçlanan sömürsüz bir düzenin gerçekleşmesi üzerine olmalıdır. Sınıfsız, sömürsüz düzenin gerçekleşmesi, işçi sınıfının her ülkenin kendi özgülünde vermekte olduğu mücadeleye bağlıdır. Çocuk edebiyatının işlevi, çocuklara toplumsal sorunlara eğilme, ilgi duyma ve çözüm arama yönünden önemlidir.

İnsanın yaşantısında çocukluk dönemi önemli bir yer tutar. İnsan kişiliğini belirleyen ve etkileyen temel davranışlar bu dönemde oluşur. Çocuk edebiyatı çocukların yaş, kültür ve zeka düzeylerine göre özen gösterilerek yaratılmalıdır. İçerik ve biçim yönünden ele alınması gereken çocuk edebiyatını yaratmak aslında büyüklerinkinden daha zordur. Yine biçim ve içerik yönünden burjuvazinin çocuk edebiyatına bakışıyla proletaryanın bakışı birbirinden ayrı özellikler gösterir. Çocuk edebiyatı içerik ve biçim yönünden ele alınarak incelenen--

a) Çocuk Edebiyatının İçeriği Üzerine i

Çocuk edebiyatı genelde olsun özeldir olsun içerik yönünden diyalektik materyalist bilime ters düşmemelidir. Toplumsal çelişkileri işlemelidir. Geçmiş toplumsal düzenlerin verilerinden yararlanırken, örneğin masal, destan, hayvan öyküleri ve diğer türleri işleyip yeniden yaratırken diyalektiğe ters düşmemeye büyük özen gösterilmelidir.

Çocuk edebiyatı, sömürü düzenin var olduğu emperyalist - kapitalist, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdeki insanların, özellikle çocukların büyük bir çoğunluğunun aç olduğunu, bunun nedenlerini ve nasıl ortadan kaldırılacağını anlatmalıdır.

İnsanlık tarihini, toplumların^ gelişim ve değişimlerini, devrimleri, karşı-devrimleri diyalektik materyalist açıdan doğru olarak kavratmak gerekir çocuğa.

Hiç çalışmadıkları hald© bazı insanların nasıl zengin olduklarını, büyük çoğunluğun neden iş bulamadığını, iş bulanların da çalışmalarının karşılıklarını neden alamadıklarını öğrenmesi gereken çocuk; dünyayı, toplumu ve çevresini tanıdığı bu dönemde her şeyi gerçekçi bir yaklaşımla kavrayabilmelidir. Bunu vermelidir edebiyat çocuğa.

Çocuk edebiyatı, içerik yönünden çocuğun henüz yozlaştırılmamış doğal dünyasıyla, toplumun katı gerçekleri arasında köprü görevini yüklenmelidir.

Çocuk, anasının babasının ne zor koşullarda yaşantısını sürdürmeye çabaladıklarını edebiyatıyla da gözleyip kavrayabilmelidir

Kendi ülkesinde ve sömürünün egemen olduğu, ülkelerde; devrimcilerin, işçilerin, gençlerin, öğretmenlerin, yurtseverlerin kimler tarafından ve neden acımasızca öldürüldüğünü, sömürüye karşı çıkanlara nasıl işkence edildiğini kavratmayan bir çocuk edebiyatı düşünülemez.

İyilik ve kötülüğün kişilerin özel davranışlarına bağlı olmadığını ve bireysel uğraşlarla hiç bir şeyin temelinden değiştirilemeyeceğinin bilinci verilmelidir çocuğa.

Dünyada milyonlarca çocuğun çalıştırılarak işgüçlerinin nasıl ucuza kapatılıp sömürüldüğünü, sağlık ve gelişimlerinin neden böyle hiç sayıldığını, çocuk, çevresini, yönetsini tanıdıkça edebiyat ürünleriyle de tanımalı, temelsiz umutlardan uzak tutulmalıdır.

Çocuk edebiyatı bireyselliğin yerine toplumsallığı, metafizik - idealist düşünceler yerine materyalizmi işleyerek çocuğa çağdaş dünya görüşü vermelidir. Bununla birlikte, doğanın, toplumun, insanların değişkenliği ve gelişimi konusunda bilimsel veriler sunmalıdır. Olaylara, nedenlerine ve sonuçlarına gerçekçi bir açıdan yaklaşmalıdır. İnsanlığın tarihsel gelişimini onları ezerek engelleyenlere* karşı kin güdülmesi gereğini de kavratmalıdır.

Yine iyi insan, kötü insan tiplerini burjuva bakış açısından vermemelidir. Burjuva yazarlar, toplumu ve düzeni bozanların kötü insanlar olduğunu, burjuva düzeninden yana olanların, bu düzenin bozukluklarını gidermeye çalışanların iyi insan oldukları, sömürü düzeninin pisliklerini iyi insafların giderebileceğini işleyerek, bunun temelde bir sınıf mücadelesi olduğunu gözden ırak tutmaya büyük bir çaba gösterirler. Beyinlerde, toplumlardaki bozuklukları iyi insanların giderebileceği imajını yaratmaya çalışırlar.

Proletarya kültürünün geliştirilmesi uğrunda çaba gösteren devrimci yazarlar, toplumdaki bütün kötülüklerin temelinde, emekçi yığınları ezen sömürü düzeninin yattığını, bunları gidermenin, işçi sınıfının iktidarını gerçekleştirmekle mümkün olabileceğini anlatmaya çalışır. Çocuk edebiyatı için de aynı şey söz konusudur. İşlenen konular, anlatılan olaylar zinciri içerisinde sınıfsal bakış, proletaryanın mücadelesi, iktidar sorunu hiç bir zaman gözden irak tutulmamalıdır.

Çocuk, gelişme çağında, bencilliğin, bireysel kahramanlık batağının içine itilmemelidir. Özel mülkiyet duyguları da körüklenmemelidir. Çocuk kendine ait eşyaları, araçları, bencilliğe, özel mülkiyet duygularına kapılmadan kardeşleriyle ve arkadaşlarıyla ortaklaşa kullanma bilincine ulaştırılmalıdır. Bireysel yetenek ve zeka gelişimi, toplumdaki yeri, onu diğer çocuk ve insanlardan üstün olduğu duygusuna kaptırmamalı, bu yönlerinin toplumun yararına kullanmasının doğruluğu vurgulanmalıdır.

Çocuk, arkadaşlarıyla ortaklaşa yapacağı işlerin, başarılarının mutluğunu çocuk edebiyatı eserlerini okudukça yaşamalı, yaşantısı içinde de bunu uygulamaya koyma bilincine ulaşmalıdır. Bireysel kahramanlık ve başarıların bir işe yaramayacağını, toplu, örgütlü ve birlikte verilecek uğraşının, sağlam temellere dayanarak başarıya ulaşabileceğini kendi edebiyatında öğrenmelidir.

Çocuk, yaşantısı içinde sömürü düzenini, emperyalizmi tanımalı, emperyalizm ve yerli işbirlikçileriyle savaşmanın gerekliliğini kavramalıdır.

Çocuk edebiyatının, hangi türde olursa olsun, hangi yaş düzeyindeki çocuklara seslenirse seslensin, içeriği, doğanın diyalektiğini, toplumsal gelişmeleri, sınıf mücadelelerini işlemelidir.

Çocuk edebiyatında halkların kardeşliği işlenmeli, ulusların asimile edilmesine karşı mücadele bilinci verilmelidir.

b) Çocuk Edebiyatının Biçimi Üzerine :

Çocuk edebiyatını yaratmak oldukça zordur. Tanınmış bazı yazarlarımız edebiyatın bir bütün olduğunu, ayrıca bir çocuk edebiyatının olmayacağını söylemektedirler. Çocuk edebiyatı bir olgudur. İnsanın doğumundan ölümüne değin geçirdiği evreler içerisinde çocukluk döneminin ayrı bir yeri vardır.

Çocuk edebiyatı anlatım ve konuların işlenişi yönünden büyük ustalık ister. Çocukların, yaş, zeka, bilgi ve kültür gelişimlerine göre ilgine

ko/ular bulmak yahut anlatılmak istenen olay ve olguları onlara anlaşılır bir biçimde sunmak kolay değildir. Küçük yaşlardaki çocuklara seslenen çocuk edebiyatı anlatımında cümleler kısa ve anlaşılır sözcüklerden oluşmalıdır. Uzun ve bileşik cümle anlatımlardan kesinlikle kaçınmak gerekir. Kavram ve anlatımlar somuta indirgenerek işlenmelidir.

Yaş ilerledikçe ele alınan konular ve anlatım geliştirilmelidir. Yazı puntoları 7-9 yaşlarındaki çocuklar için 10-12 punto, daha ileri yaşlardaki çocuklar için 8-10 punto olmalıdır. Kâğıt birinci kalite ve mat olmalıdır. •

Çocuk edebiyatında anlatımın resimle canlandırılmasının ayrıca bir önemi ve yeri vardır. İlk yaş dönemlerinde yazılı anlatımlar bol resimlerle sunularak çocukların düşünme ufukları geliştirilmelidir. Yaş ilerledikçe resimler azaltılmalı, konuyu canlandıran resimler çocuklar için sempatik olmalıdır. Resimlerdeki renkler gözalei olmalıdır

Resim ve yazı biçimi aslında çocuk edebiyatından daha çok çocuk yayınlarının niteliği kapsamına girmektedir. Her yönüyle çocuk edebiyatını bir bütün olarak görmek zorunluluğu, yayınların niteliğini de ele almamızı gerektirmektedir.

Her edebiyat türünün kendine özgü yanları olduğu gibi, çocuk edebiyatı türlerinin de kendine özgü yanları bulunacaktır. Örneğin, çocuk romanlarını, öykülerin, masal, oyun, şiir ve diğer türlerin anlatım ve konuların işlenişi yönünden ayrı özellikleri vardır. İçerik yönünden olduğu kadar biçim yönünden de bu konulara gerekli özenin gösterilmesi gerekmektedir. Dil bilgisi kurallarına da fazlasıyla özen gösterilmelidir.

Ülkemizde içerik ve biçim yönünden yetkin bir çocuk edebiyatı yaratılamamıştır henüz. Bunun gerçekleşmesi zamana ve bizlerin bu konu üzerinde titizlikle çalışmamıza bağlıdır. Ayrıca düşünce özgürlüğünü kısıtlayan T.C.K.'nın 141 ve 142. maddeleri de kaldırılmalıdır. Bu, yeni yazarlarımızın vereceği ürünler için olduğu kadar, çeviri çocuk edebiyatı ürünlerinin sunulması açısından da önemlidir.

Yazar ve sanatçılarımızın nitelikli ürünler verebilmesi için ne gerekliyse yapılmalı ödüller verilmeli, yarışmalar düzenlenmeli, özendirme açısından yazarlara çeşitli kolaylıklar ve yardımlar gösterilmelidir. Çocuk edebiyatının ülkemizde istenilen biçimde yaratılması ve geliştirilmesi için, yazar, sanatçı, yayıncı, eleştirmen ve okur olarak herkes elele çalışmalıdır. Demokratik kuruluşlar da bu konuda üzerlerine düşeni yerine getirmelidirler.

Eleştiri ve önerilerimizin bildirmedeki önemli eksiklik ve yanlışlıkla, rın giderilmesi ve tamamlanmasında yardımcı olarak kabul edilmelidir."

Ethem UYSAL : Fakir BAYKURT hocamızın hazırladığı konuya birtakım katkılarda bulunmak isteriz. Şu şekilde özetleyeyim : Çocuk edebiyatında önemli konulardan birisi de insan tiplerine bakış açısidir, özellikle iyi insan, kötü insan meselesinin ortaya konuluşudur. Burjuva yazarlar, düzeni, toplumu bozanların kötü insanlar olduğunu, burjuva düzeninden yana olanların, bu düzenin bozukluklarını gidermeye çalışanların, iyi insan olduklarını, sömürü düzeninin pisliklerini iyi insanın gidebileceğini işleyerek, bunun temelde bir sınıf sorunu olduğunu gözden uzak tutmaya büyük özen gösterirler. Beyinlerde, toplumdaki bozukluktan iyi insanların gidereceği imajını yaratmaya çalışırlar.

Proletarya kültürünün geliştirilmesi uğrunda çaba gösteren devrimci yazarlar, toplumdaki bütün kötülüklerin, temelinde, emekçi yığınları ezen, sömürü düzeninin yattığını, bunları gidermenin işçi sınıfının iktidarını gerçekleştirmekle mümkün olabileceği imajını işlerler. Çocuk edebiyatı için de, bu aynen söz konusudur. İşlenen konular, anlatılan olaylar içerisinde, sınıfsal yapı, proleteryanm mücadelesi, iktidar sorunu, hiç bir zaman gözden uzak tutulmamalıdır.

Çocuk, gelişme çağında, bencilliğin, bireysel kahramanlık batağının içine itilmemelidir. Özel mülkiyet duygularıyla körüklenmemelidir. Çocuk kendine ait eşyaları, araçları, bencilliğe, özel mülkiyet duygularına kapılmadan, kardeşleriyle ve arkadaşlarıyla ortaklaşa kullanma bilincine ulaştırılmalıdır. Bireysel yetenek ve zekâ gelişimi, toplumdaki yeri, onu diğer çocuklardan üstün olduğu duygusuna kaptırmamalı, bu yönlerini toplumun yararına kullanılmasının doğruluğu anlatılmalıdır. Çocuk, arkadaşlarıyla ortaklaşa yapacağı işleri, başarılarının mutluluğunu çocuk edebiyatında, okudukça yaşamalı, yaşantısı içinde de bunu uygulamaya koyma bilincine ulaştırılmalıdır.

Bireysel kahramanlık ve başarıların bir işe yaramıyacağım, toplu, örgütlü ve birlikte verilecek uğraşın, savaşın sağlam temellerine dayanarak başarıya ulaşabileceğini, kendi edebiyatında öğrenmelidir. Çocuk, yaşantısı içerisinde, emperyalizme ve emperyalizmin yerli işbirlikçileriyle savaşmanın gerekliliğini kavramalıdır. Çocuk edebiyatının, hangi türde olursa olsun, hangi yaş düzeyindeki çocuklara seslenirse seslensin, içeceği doğanın diyalektiği, toplumsal gelişimleri, sınıf mücadelesini işlemelidir. Çocuk edebiyatında, halkın kardeşliği işlenmeli, ulusların asimile edilmesine karşı mücadele verilmelidir. Ülkemiz özelinde Doğu halkının

sorunları,.....çocuğun anlayabileceği dille ifade edilmelidir.

Çocuk yayınlarının niteliği konusunda da şunları özetleyeyim: Çocuk edebiyatını yaratmak oldukça zordur. 'Taranmış bazı yazarlarımız, edebiyatın bir bütün olduğunu, ayrıca bir çocuk edebiyatının olmayacağı savını yaratmaktadırlar. Fakir BAYKURT hocamız, bu konuya da değinmişti, biz bildirgeden farklı olduğu için bunu getiriyoruz. İnsanın doğumundan ölümüne kadar geçireceği evrelerin içersinde, çocuk dönemlerinin ayrı bir yeri vardır. Çocuk edebiyatı, konularının işleniş yönünden büyük ustalık ister. Çocukların yaş, zekâ ve kültür gelişimlerine göre ilginç konular bulmak lâzım. Anlatılmak istenen olay ve olguları, onlarca anlaşılır bir biçimde sunmak kolay değildir. Küçük yaşlardaki çocuklara seslenen çocuk edebiyatı anlatımında, cümleler kısa ve anlaşılır sözcüklerden oluşmalıdır. Yazar ve sanatçılarımızın, nitelikli ürünler verebilmesi için, yazarlara devletçe kolaylıklar gösterilmelidir. Fakir hocamız, bu konuda, devletin böyle bir konuya eğilmesini doğru görmediğini, çünkü onların kendi açısından meseleyi yorumlayacağını getirdi. Ancak biz şunu getiriyoruz; devletin, çocuk edebiyatı konusunda devrimci yazarlara yardım konusu gerçekleştirilmeli, bu konuda devlet zorlanmalıdır. Saygılar sunarım.

Muharrem ERDEM : Değerli Arkadaşlar,

Bir noktayı hatırlatmaya geldim. 1965'den bu tarafa, özellikle köy ilkokullarında dikkatimi çeken şu olmuştur: İzmir'den, İstanbul'dan bazı yayınevlerinden deste deste kitaplar gelir, 50-60 tane, içeri açarsınız, altında bir pusula, şu kadar para gönderin. Genellikle açtığımız zaman kitapları incelediğimizde, kitapların bir ticari amaçla yapıldığı görülür. Çünkü bakıyorsunuz, kitaplarını üstünde yayınevi adı altında, biri eşi, biri de beyi, iki kişinin meydana getirdiği bir yayınevi. Şunun için hatırlıyorum; arkadaşlar şubelerine gittiklerinde, bu konuyu hatırlayarak, bu şekilde gelen yayınların paralarını göndermesin'ler.

Çünkü, bu kitapları geri dönderseydim, bir başka ilkokula geri gönderilecekti. Parasını gönderseydim zaten kitap işe yaramıyor, bu kitap düşmanlığından gelmiyor, belli siyasi adamlara bir yerde kazanç temin edecektik. Bunların, gittiğimiz yerlerde arkadaşlarımıza iletilmesini saygıyla iletirim.

Hüseyin ŞAŞKINOĞLU : Değerli Delege Arkadaşlarım,

Çocuk edebiyatı konusunda söylenenler elbette doğrudur. Ancak pratikte buna karşı nasıl bir çözüm bulabiliriz, onun üzerinde biraz dur-

mak isüyorum. Biraz önceki arkadaşımın söylediği gibi, piyasada bugün çeşitli kitaplar var, çocuk kitabı olarak çeşitli kitaplar da gelmektedir. Bu kitapların içerikleri hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Şimdi gelen kitabı, çeşitli düşünceler açısından dağıtıyoruz herhalde, bu bir çözüm yolu değil. O bakımdan yayınlanmış ve yayınlanmakta olan çocuk kitapları bir tarama yapılabilirse, gözden geçirilebilirse, sanıyorum, öğrencilerimize, okullarımızda vereceğimiz kitapları, daha doğru yolda olarak önerebiliriz.

Bu kitaplar, hiç değilse toplumcu dünya açısından değerlendirilecektir. Bireyci bir dünya görüşünün, kesinlikle bize gönderilen kitaplara koyulmaması gerekmektedir. Bu konuda basılmış bir iki eser vardır, bunlar örnek alınarak benzer yapıtlar yapılabilir mi, öğretmen arkadaşlara bu konuda, toplumcu dünya görüşüne bağlı, devrimci, yapıcı, bir öneri tasarlanıp meydana getirilebilir mi, onu hatırlatmak için söz aldım. Birde okul öncesi çocuklar için bir edebiyat nasıl geliştirilebilir, bu herhalde yapılabilir ama, okutmak yoluyla, okutup dinletmek veya dinletmek söz konusu olunca, bu konuda sanıyorum bir çözüm yolu olabilir. Teşekkür ederim.

İbrahim İŞCAN : Değerli Arkadaşlar,

Her konu olduğu gibi, bu konu da, eğitimciler olarak bizi oldukça çok ilgilendirmektedir. Ve bizim toplumumuzda en çok ihmal edilmiş, üzerinde hiç durulmamış konulardan biridir. Bugün artık dünyada çocukları eğitime, her zamankinden daha çok olmakta ve gerçekten toplumlar, çocuklarını daha iyi yetiştirebilmek için* bütün güçlerini kullanmaktadırlar. Çocuk edebiyatı da, artık bugün, edebiyatın içinde apayrı bir sav haline gelmiştir.

Özellikle ilerlemiş ülkelerde, bilhassa sosyalist ülkelerde çocukların okumalarına verilen önem çok artmıştır. Çocuğun kişiliğini kazanmasında, çağımızın gereği ömrünün sonuna kadar okumak zorunda olduğu için okuma alışkanlığı kazanmasında, çocuk yayınlarının çok büyük yeri vardır. İlerlemiş ülkelere baktığımız zaman, bir de bize gözümüzü çevirdiğimizde bu konuda pek gerilerde olduğumuzu görüyoruz. Bizdeki çocuk yayınları, çocuk edebiyatı konusu eldeğmemiş, tamamen başı boş bırakılmış konulardan biridir. Yayıncılardaki çocuk yayınlarına baktığımız zaman, ne içindeki içeriği, ne biçimi, ne şekliyle çocukların ilgisini çekebilecek, onlara yararlı olabilecek özelliklerden tamamen yoksun bulunmaktadır.

Bu bakımdan, toplumumuzda çocuk yayınlarına önem vermek zorunluluğu ile karşı karşıyayız. Öğretmenler olarak, öğretmenlerin örgü-

tü olarak, bize bu konuda önemli görevler düşmektedir. Yalnız tek başımıza bu işin üstesinden gelme olanağımızda yoktur. Bugün tamamı sanat özellikleri içerisinde vermek gerekir. Az da olsa bazı tek tük çocuk yayınları bildiri özelliği taşımakta, sanatla uzaktan yakından ilgisi olmaktadır. Bu biçimdeki çocuk yayınlarının da yarardan çok zararı dokunur. Sanat özelliğini koruyarak, bunu çocuklara vermek, bu eserleri en iyi biçimde hazırlamak gereklidir. Bu da, başlı başına, kendine özgü özellikleri olan, bilimsel dayanakları olan bir yazı çeşididir, bir koludur.

Bugün bizim toplumumuzda güoel konulardan bir tanesi şudur bence: Çocuk kitaplıkları, okullardaki kitaplıklar, şu son yıllarda tamamen gerici, faşist düşünceleri aşlamayı amaçlayan kitaplarla doldurulmuştur. İşe yarayacak bir temel yayın, son yıllarda gelmemiştir okullara. Bu kitapların çocuklara zarardan başka hiçbir şeyi yoktur. En başta, kanımca bu gerici yayınların, faşist düşünceleri öğrencilere aşlamak için, okullara dağıtılan bu yayımların, okul kitaplıklarından, çocuk kitaplıklarından toplatılması gerekmektedir.

Bence ilk başta, bu konu üzerine eğilinmesi gerekir kanısındayım. İkinci nokta, emperyalizmin at oynattığı bir alan halindedir Türkiye'de çocuk yayınları. Bütün yabancı emperyalist yayınların», çocuklarımıza yanlış düşünceleri verecek olan yayınların her sokak başında satıldığını, çok ucuz şekilde verildiğini görüyoruz. Teksas'lar, Tommik'S'ler bunların başında geliyor. Resimli romanlar bunların başında geliyor. Bunları önlemesi için devleti zorlamak- zorundayız. Yalnız sınıflı toplumlarda, bugünkü durumda, devletin bunun üstesinden gelmesi, yapısal olarak pek de mümkün değildir kanısındayım.

Yine bir zorunluluk, dayatarak karşımıza çıkıyor. İlerici, demokrat, devrimci güçlerin bu konuda da işbirliği yapmaları, aralarında yazarların da bulunduğu bu işbirliği ile, bu yayın alanında da enazından öncü olacak, yol gösterecek düzeyde harekete geçmesi gerekmektedir. Bu konu da, eğitimde ihmal edilmemesi gerekli, en önemli konulardan birisidir. Teşekkür ederim.

SUNUCUNUN ELEŞTİRİLERE VERDİĞİ YANITLAR

Fakir BAYKURT : Gerek katkıda, gerek eleştiride bulunan tüm arkadaşlara teşekkürlerimi, saygılarımı sunarım. Şüphesiz çocuk edebiyatı konusu çok önemli bir konudur. Ben not aldığım bir kaç konu üzerinde yeniden görüşlerimi açıklamak isterim. Ve bunun başında yer alacak olan kitaplar konusu olacaktır, ilk okumaya başlayacak çocuklara verilecek başlangıç kitaplarında hemencik hedefe varılmaz ve bu da gerçekleşmez demek istedim. Yani çocuğun özel, ruhsal korkusunu da bu kitaplarda hesaba katmak zorundayız.

. Buna göre, başlangıç kitaplar, dediğim gibi, basit kitaplar olmalı, ikinci basamakta, üçüncü basamakta, bilgi dozu artan ve haklı bir dünyanın özlemine yansıtan, onu son derece sanatçı bir biçimde yansıtan kitaplar olmalıdır. Mikrofon fınlama sesi çıkardığından sözler hiç anlaşılmiyor. Çünkü, herkes kendi yaptığı işi zor gösterme eğilimindedir, o yönü de söylemek istemekteyim, esasen bu konu bilinmektedir. Genel edebiyat alanında çok başarılı olmuş edebiyatçılarımız, çocuk edebiyatına geldiği zaman, içinden çıkamadılar, bunu anlamak lâzım, hoş görmek lâzım, hakikaten çocuk ayrı bir frekanstan kendisine seslenilmesini istemektedir. Tıpkı diğer bilimler gibi, çocuk edebiyatının da buyruğudur. Buna da tabii, saygılı olmak lâzımdır.

Bu çeviri kitaplar konusu üzerinde Ercan KOC ve Necati KÜBİN arkadaşımızın açıkladıkları noktalardan da düşünmek gerekli. Yani kabaca, bir kitabın yararlı olduğunu onun çeviri yahutta yerli kitap olduğuyla seçmek yetersizdir, hatta yanlıştır. Biz, bir ulusun edebiyatında, kültüründe, çeviri-yayınla ağır baskı kurmak, çok olduğu zaman bir emperyalist baskı meydana getirir. Şimdi çocuklar pek çok çeviri 'kitabın arasında. Bunu ifade ederek diyorlar ki; bizim memleketimizde bu kitaplardan yoktur. Ben çocuklar için yazmayı deneyen bir yazarım yani yüzlerce soru aldım dersem az olur, milyonlarca soru aldım desem çok olmaz.

Bir milletin edebiyatında, isterseniz sınıfsal açıdan yaklaşın konuya, sınıfsal olduğu için aynı zamanda ulusaldır, bir ihmali, bir savsaklamayı burada konuşmaktayız. Çeviri yayınlarına hâlâ karşıyım. Arkadaşlarımızın dediği çeviri yayınların içersinde, başka ülkeferde yazılmış, uluslararası dayanışmayı, kardeşliği, sevgiyi temsil eden çok güzel yapıtlar vardır, bunlara kapalı olalım anlamında değil, ama kendi ulus kültürümüzü de bu kadar cansız bırakmayalım, bunu cansız bırakmayalım, böyle bir niyetle o konuşmayı yaptım. Arkadaşlarımızın katkılarını benimsemekle birlikte, bu konuda izin verirsiniz birazcık zamanınızı da işgal etme'k istiyorum.

Bir başka mesele Ethem UYSAL arkadaşımızın getirdiği mesele, yani çocuk edebiyatının içeriğine, sınıf bilincinden, halklar sorununa kadar

uzanan bir içerik önerisinde bulundu. Bunlar düşünülebilir. Yani bilimsel açıdan, aktüel açıdan doğru olan her içerik, iyi bir çocuk edebiyatı sayılması için yeterli değildir. Benim bağlamaya çalıştığım nokta bu. Gerçi kitabın ortasından aldığımız cümleleri, bunların birer bildiri, birer slogan olduğunu görürse, bunlarla hiç ilgilenmez çocuk.

Hatta bugüne kadar çocuklardan saklanmış olan, esirgenmiş olan, onlara layık görülmemiş olan, güzel bilgileri verelim, ama bunları çocuk edebiyatının kurallarını demeyeceğiz, özlerine uygun olarak çocuğa iletilmesi yani aranan budur. Muharrem arkadaşımızın burada yaptığı çağrıya, şahsen ben katılmak istiyorum, Yani bu yayınların okullara angarya biçiminde öğretmenlere yüklenmesi ve çocuklara satılıp parasının gönderilmesi meselesine, ben eskiden beri karşıyım, yine de öyle. Hüseyin ŞAŞKINOĞLU arkadaşımızın çocuk edebiyatının taranması konusundaki görüşüne katılıyorum. Hatta özellikle bu kitapların katalog yapılarak yaşlara göre ayrımlanarak, tanıtıcı bilgilerle aktarılmasının gereğine inanıyorum.

Bu konuda örgütümüzün, bir öğretmen grubunu görevlendirerek, bu çalışmayı yaptırabileceği kanısındayım. Çok çalışmalar öğretmen arkadaşlarımız tarafından yapılmıştır, burda ve biz bunları biliyoruz. Bu çocuk kitaplarının tanıtılması işi yaptırılabilir ve bastırılabilir de örgütümüzce. Fazla bir maddi külfet yaratacağı kanısında değilim. Nasıl olsa bazı gerekli kitapları yayınlıyoruz, bunları da yapabiliriz.

İbrahim İŞCAN arkadaşımızın sözlerine katacak bir şeyim yok, yalnız bu eşya meselesini benim hayal kırıklığımla biraz gerçekleştirdi, o bakımdan kendisine teşekkür ederim. Burada size sunmaya çalıştığım önerinin desteklenmesini, tartışılmasını çok bekliyorum ve arzu ediyordum. Belki zamanın darlığı yüzünden, söz alan arkadaşlar, bu konuya değinemediler. Gerçekten çok amatör, çok mütevazı" anaparalarla başlatılan çocuk yayınları girişimleri sonuç vermedi. Öğretmenliğimin ilk yıllarında, meselâ İmece Yayın Kooperatifinde çocuk yayınları yayınlamaya çalıştık. İstanbul'da bugün bir grup arkadaşımız var, onlar yapıyorlar, sonu bildiğiniz gibi başarısızlıktır.

Eğer çocuklarımıza, eğitsel ileri bir dünyanın özlemini yansıtacak kitaplar ulaştırmasını istiyorsak, bu bizim gücümüz ve kapasitemiz içerisindedir bunu yapabiliriz TÖB-DER'in öncülüğünde bir büyük ortaklık yani Babıâfide veya Ankara'da veya başka mahallerde yayıncılık yapanı, çocuklarımız üzerinde hakikaten hakettiğini zannetmediğimiz yazarlar karşısında, rekabet edebilecek, yaralı bir yayın hareketi başlatabiliriz. O konunun, o önerinin hepiniz tarafından yeniden incelenmesini ve şubelere taşınmasını ben diliyorum. Hepinizi saygıyla selamlar, tekrar teşekkür ederim.

OKUL KÜTÜPHANE YÖNETMELİKLERİ KOMİSYONU RAPORU

Kurultayımızın 8/2/1978 günü yapılan 7. oturumunda okul kitaplıklarına bugüne kadar resmî ya da resmî olmayan kuruluş ve kişilerce kitaplar gönderildiği, satın alındığı ya da salık verildiği; bunlardan bir bölümünün Ulusal eğitim programıyla saptanmış eğitim ilkelerine, eğitim ve bilimin öğrencilerin ruh ve zihni gelişmelerine, çağımızın gerçeklerine ters düşen zararlı yayınlar olduğu belirtilerek, okullardaki bu tür kitapların saptanması gerekli görülmüş ve bu görev komisyonumuza verilmişti.

Komisyonumuz bugün toplanarak konuyu incelemiş ve şu görüşlere varmıştır :

1 — Okullara Millî Eğitim ve Kültür Bakanlıklarından başka Başbakanlık, Diyanet İşleri Başkanlığı, birtakım dernekler ile özel girişimci yayınevleri ve bazı kişiler kitaplar göndermiş, satın almışlardır. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığının «Tebliğler Dergisi» ile pedagojik niteliği olmayan, okullarda bulundurulması, öğrencilere okutulması yararsız kitapların salık verildiğide olmuştur.

2 — Okul koruma derneklerinin, bazı velülerin de okul ve sınıf kitaplıklarına kitap armağan ettikleri; fakat bunların hepsinin okullarda ve sınıflarda kullanılabilir nitelikte olmadığı saptanmıştır.

3 — Ancak, komisyonumuza verilen sınırdı süre içinde bütün bu tür kitapların eksiksiz listesini yapabilmeye olanağımızın bulunmadığı görülmüştür.

Böyle bir saptama Millî Eğitim, Kültür Bakanlığı ve benzeri makamlardaki gönderme listesi ile «Tebliğler Dergisi»nde salık verilen kitapların ayrı ayrı taranması, ya da TÖB-DER şubeleri aracılığı ile okullardan istenecek listelerle eksiksiz yapılabilir.

4 — Komisyonumuz, bu yollarla sağlanacak eksiksiz bir liste elde edildikten sonra TÖB-DER Genel Başkanlığının konuyu görüşerek ilgili ve yetkili makamlar katında girişimde bulunmasını, ayrıca konunun Türkiye Yazarlar Sendikasına ve benzeri demokratik kuruluşlara da duyurulmasını, kamuoyunda tartışma ortamı yaratılmasını yararlı görmektedir.

5 — Bu konuyla ilgili kuru'ltay kararının gerekli yerlere itilmesi yararlı olacaktır. Saygılarımızla.

Tayyip SARIKAYA
(İmza)

İbrahim İŞYAR
(İmza)

Fakir BAYKURT
(İmza)

Turgut YILMAZ
(İmza)